

Moniperustainen syrjintä: lainsäädäntö, oikeussuojakeinot ja oikeuskäytäntö

OTK, VT Heidi Lempiö

Diakonissa-
laitos

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Sisältö

- **Johdanto: Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja intersektionaalisuus**
- **Syrjintätietoa intersektionaalisesta näkökulmasta**
- **Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännöstä**
- **Intersektionaalisuus lainsäädännössä**
- **Oikeussuojakeinot**
- **Oikeuskäytäntöä: case study, kotimaisia sekä EUT ja EIT tapauksia**
- **Lopuksi**

Tämä koulutusmateriaali on tuotettu Intersect Voices in Europe -nimisessä romaninaisten syrjinnän vastaisessa projektissa, joka on rahoitettu Euroopan Unionin perusoikeuksia, yhdenvertaisuutta ja kansalaisuutta koskevasta ohjelmasta (2014–2020).

Materiaalin tekijä vastaa sen sisällöstä ja selvityksessä esitetyistä näkemyksistä.

Euroopan komissio ei ole vastuussa koulutusmateriaalin sisältämän tiedon käyttämisestä.

“Kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Heille on annettu järki ja omatunto, ja heidän on toimittava toisiaan kohtaan veljeyden hengessä.”

YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus, 1948

EU MIDIS II

**88 % etnisestä
syrjinnästä
jätettiin
ilmoittamatta**

**90 % vihaan perustuvasta
häirinnästä jätettiin
ilmoittamatta**

**72 % vihaan perustuvasta
väkivallasta jätettiin
ilmoittamatta**

Etninen syrjintä

❖ EU MIDIS I (2009) & II (2017) sekä Komission Eurobarometri 2015 ja 2019 ➡ syrjintä alkuperän perusteella on edelleen valitettavan yleistä

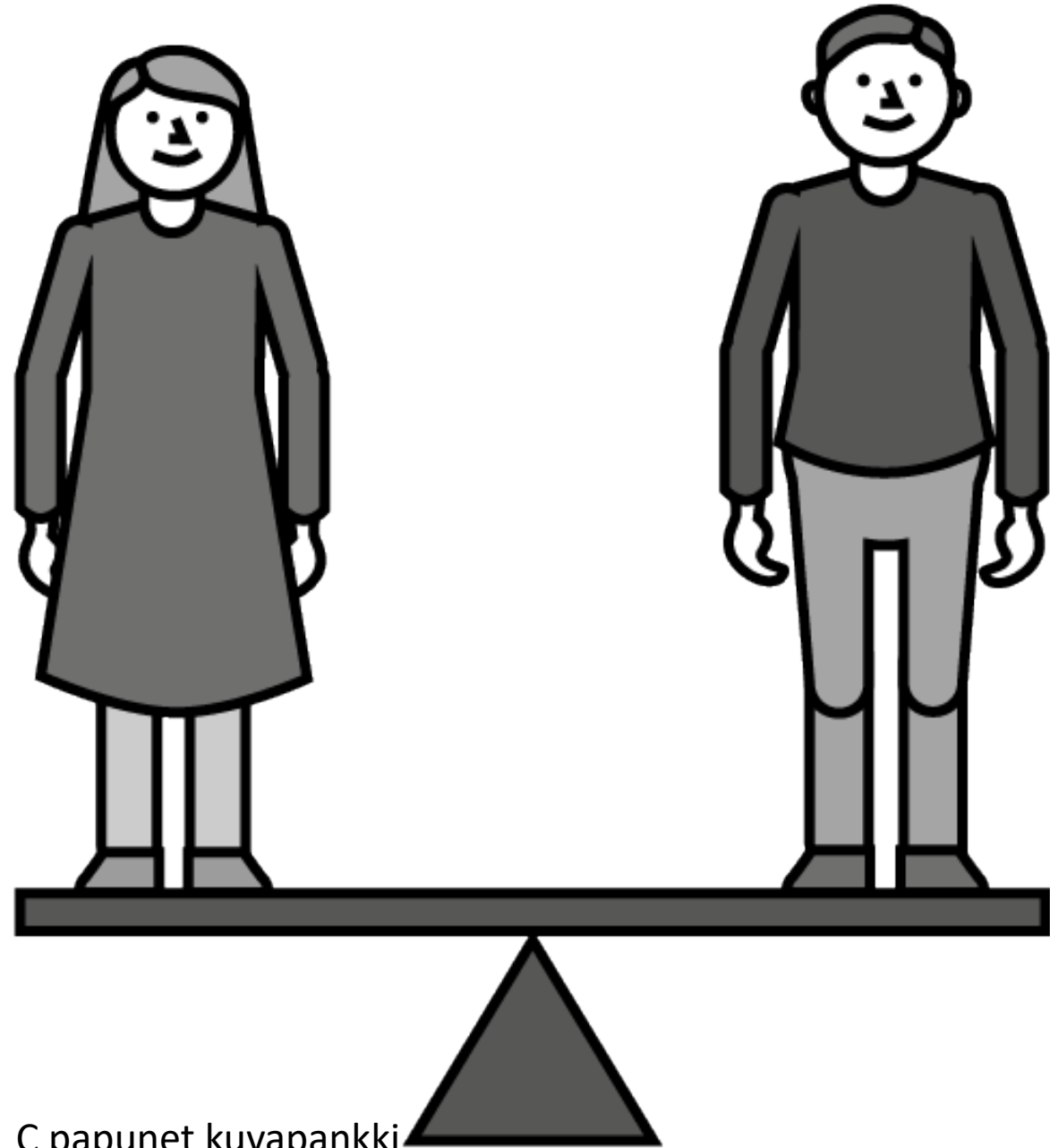
⚠ **Syrjintä murentaa sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja luo eriarvoisuutta, joka vaikuttaa vahingollisesti sukupolviin lisäämällä vieraantumista ja vähentämällä luottamusta yhteiskunnan insituutioihin.**

❖ Eurobarometrin (2015) mukaan työtoveriksi hyväksyttäisiin mieluiten valkoihoinen henkilö, sitten aasialaistaustainen, tummaihoisen ja kaikkein viimeiseksi romanitaustainen. Suomalaisista lähes kahdeksankymmentä prosenttia hyväksyisi aasialaistaustaisen tai tummaihoisen, mutta vain 64 % romanin. Vain n. puolet suomalaisista hyväksyisi sen, että hänen lapsensa puoliso olisi romani. Tilanne ei ole v. 2019 tutkimuksen valossa juuri muuttunut. Vain 53 % vastaajista hyväksyisi lapsensa puolisoiksi romanin tai muslimin.

Tasa-arvo

- Sukupuolien
- Sukupuoli-identiteetti
- Sukupuolen ilmaisu

C papunet kuvapankki

Yhdenvertaisuus

- Muut henkilökohtaisiin ominaisuuksiin, mielipiteseen, uskontoon tai vakaumukseen, kieleen tai rinnastettavaan perusteeseen liittyvät syyt

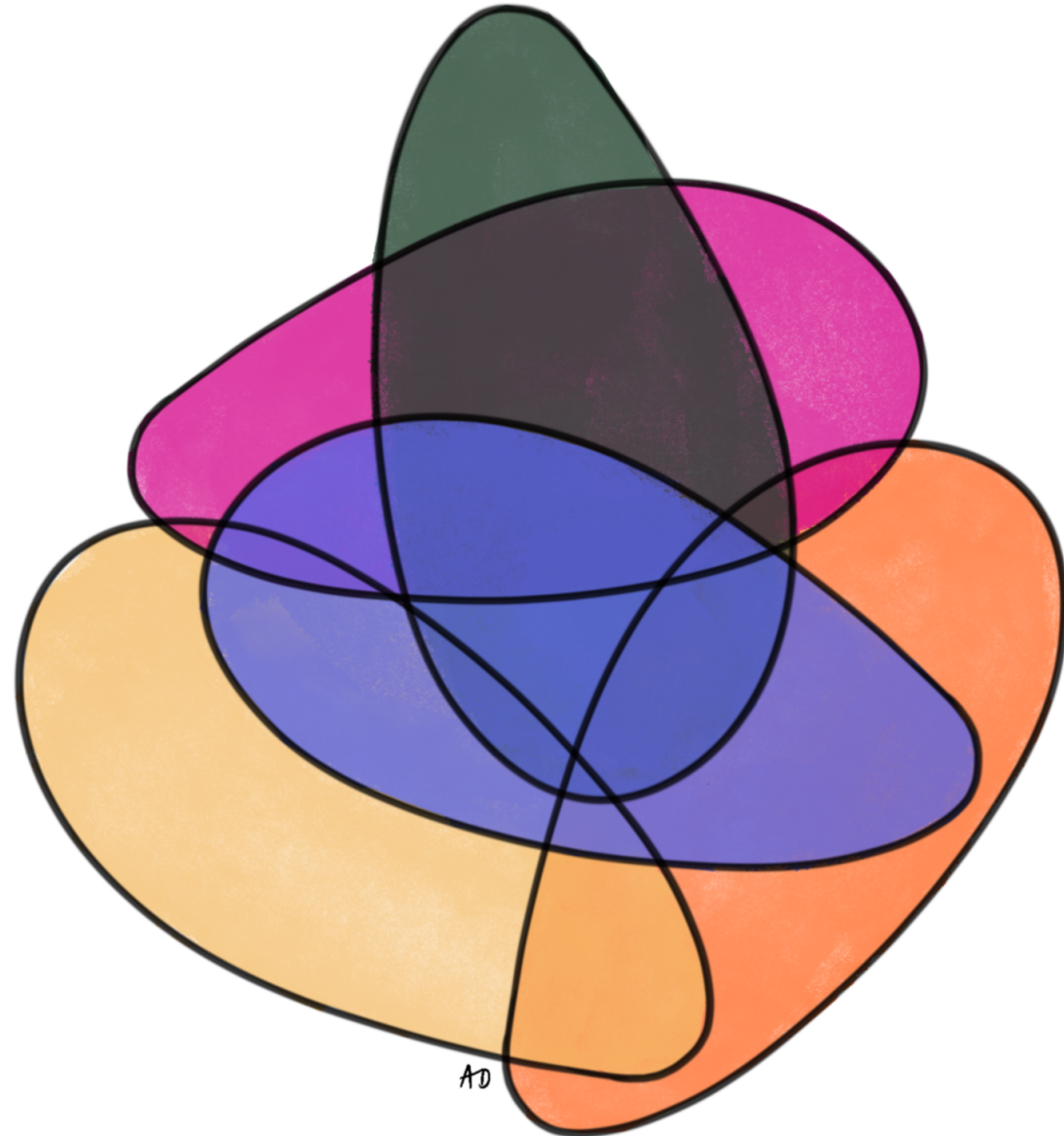

Papunet kuvat

Intersektionaalisuus

- Moniperustaisuus
- Monikertaisuus
- Kumulatiivisuus
- Risteävyys

Intersektionaalisen ajattelun synty

- 1970-luvun lopulla ja 1980 luvulla Amerikassa kolmen eri teoreettisen ajattelun piirissä
 - **Critical Legal Studies - liike**
 - > oikeusjärjestelmän/lain kritisointi olemassa olevien valtarakenteiden ylläpitäjänä
 - > “Lakia haastetaan alueella, missä useat sosiaaliset ryhmät ja toimijat hakevat valtaa, kontrollia, edunpalautusta ja sosiaalista muutosta”
 - **Musta Feminismi**
 - > kritisoi feminismin edistävän vain keskiluokkaisten, valkoisten heteronaisten asemaa ja jättävän värillisten tai muihin (etnisiin) ryhmiin kuuluvien naisten kokemukset ja äänet huomiotta
 - **Kriittinen rotuteoria**
 - > Rasismi ja erilaiset rotuun liittyvät lopputulokset ovat enemmänkin tulosta monimutkaisesta, muuttuvasta ja usein huomaamattomasta sosiaalisesta ja institutionaalisesta dynamiikasta kuin selkeistä ja tarkoitettuista yksilöiden ennakkoluuloista
 - > Rotu ja “valkoinen ylivalta” nähdään risteävänä yhteiskunnallisena rakennelmana, joka edistää valkoisten intressejä muihin rotuihin kuuluvien ihmisten kustannuksella.
 - > Korostaa, että muodollisesti neutraali “värisokea” lainsäädäntö saattaa silti johtaa syrjivään lopputulokseen.
 - > Intersektionaalisuus korostaa, että rotu voi vaikuttaa muiden identiteettien kanssa (kuten sukupuoli tai luokka), joka tuottaa monimutkaisia yhdistelmiä vallasta ja etuoikeuksista.

Intersektionaalisen ajattelun synty

- Termin esitti ensimmäisenä **Kimberle Crenshaw** seminaarityössään vuonna **1989**
“Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics”
- Hän määritteli seuraavasti:
 - “The view that women experience oppression in varying configurations and in varying degrees of intensity. *Cultural patterns of oppression are not only interrelated, but are bound together and influenced by the intersectional systems of society.* Examples of this include race, gender, class, ability, and ethnicity.”

Intersektionaalisuudesta nyt

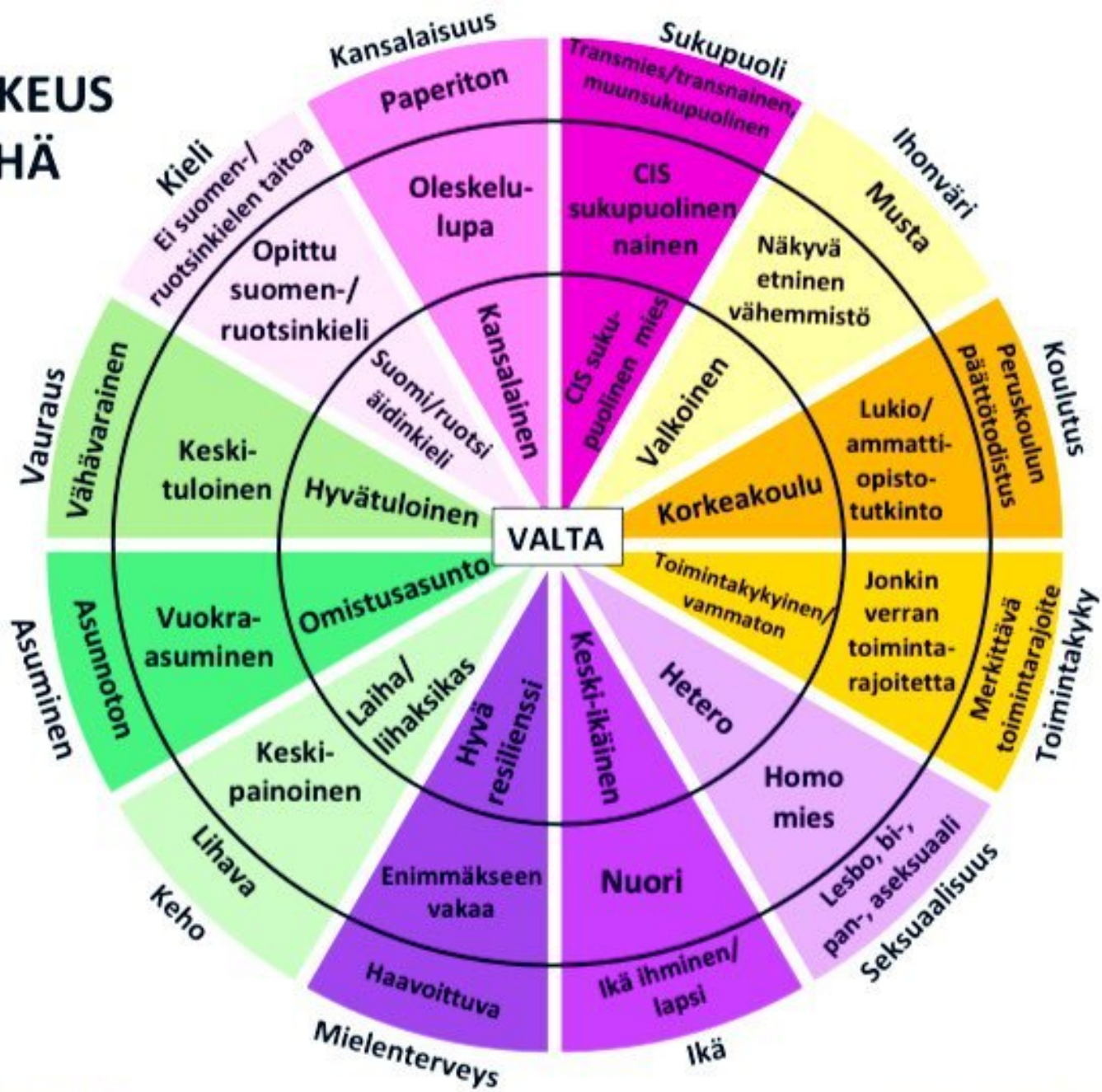
- Teoria on levinnyt feminismiin piiristä laajemmalle yhdenvertaisuustyöhön
- **Kyse on ihmisten eri elämäntilanteiden ja ominaisuuksien tarkastelusta holistisesti**
- **Pitää ymmärtää myös yhteiskunnan valtarakenteita (esim. tilastotietojen merkitys)**

- Intersektionaalisuudelle ei ole hyvää suomenkielistä käännöstä; asiasta lienee keskustellun laajalti tutkijoiden ja aktivistien piirissä
 - Voidaan puhua erojen leikkaavuudesta, risteävyydestä tai yhteisvaikutuksista
 - Intersektionaalisuus usein käytetty termi myös suomeksi

- ➡ ➡ **Silti syrjinnänvastainen ja yhdenvertaisuustyö usein siilottunutta ja ns. yksinapaista**
 - keskitytään yhteen syrjintäperusteeseen kerrallaan ja
 - tiettyjen ryhmien kokemuksiin yhdestä näkökulmasta
 - tietoa ns. “eri vähemmistöjen tilanteesta eri vähemmistöjen sisällä” on vain vähän tietoa

ETUOIKEUS-KEHÄ

Original: ccrweb.ca adapted by
Sylvia Duckworth

Käännös: Michaela Moua 2021

Rohkeasti
ihmisarvon
puolesta

Syrjintätietoa intersektionaalisesta näkökulmasta

Erilaiset syrjinnän muodot

- **Moninkertaiseksi syrjinnäksi** kutsutaan tilannetta, jossa henkilö kohtaa syrjintää useammassa kuin yhdessä tilanteessa eri perusteilla. Esim. vammaisen maahanmuuttajataustainen henkilö joutuu syrjityksi työhaussa vammaisuuden vuoksi ja asuntomarkkinoilla etnisen taustansa perusteella.
- **Kumulatiivisessa syrjinnässä** yksilö kokee syrjintää samassa tilanteessa useammalla perusteella. Esim. työhaussa hakijaa voidaan syrjiä sekä sukupuolen että tiettyyn uskonnolliseen ryhmään kuulumisen perusteella.
- **Risteävässä syrjinnässä** eri perusteet risteävät ja läpileikkaavat toisensa ja siten yhdessä muodostavat erityisen syrjintäperusteen. Esim. ruotsinkielinen vammaisen henkilö voi kohdata terveyspalveluissa syrjintää, jota ei kohtaisi ruotsinkielinen ei-vammaisen tai vammaisen ei-ruotsinkielinen henkilö. Tämä on lähinnä intersektionaaliseksi ymmärrettyä syrjinnän muotoa.

- **Moniperusteisen syrjinnän** yhteydessä puhutaan usein myös intersektionaalisuudesta, jolla tarkoitetaan tarkastelutapaa, jossa monien tekijöiden – kuten henkilökohtaisten ominaisuuksien, perhetaustan, koulutuksen ja asuinpaikan – katsotaan vaikuttavan samanaikaisesti yksilön identiteettiin, kokemuksiin ja asemoitumiseen yhteiskunnassa. Intersektionaalinen syrjintä kuvaa tilannetta, jossa “kaikki syrjintäperusteet voivat olla vuorovaikutuksessa keskenään ja tuottaa erityisiä syrjinnän kokemuksia”. Luonteenomaista tämänkaltaiselle syrjinnälle on se, että se on “laadullisesti erilaista” kuin sellainen syrjintä, joka tapahtuu vain yhdellä perusteella. **Intersektionaalisuus on siten tiettyihin syrjintäperusteisiin kytkettyä moniperusteista syrjintää laajempi tapa tarkastella yhteiskunnan syrjiviä mekanismeja.**

OM: Policy Brief 2 (2019) Ajankohtaista tietoa syrjinnästä ja yhdenvertaisuudesta

“Jotta syrjintää voidaan nykyistä paremmin hahmottaa yhteiskunnallisena ongelmana, sitä on hyvä tarkastella myös laajemmin kuin vain yksittäisten syrjintäperusteiden näkökulmasta. Syrjintä on aina vakavaa – on se sitten tapahtunut yhdellä tai useammalla perusteella. Yksilön kannalta moniperusteinen syrjintä voi kuitenkin olla raskaampaa ja pitkäkestoisempaa, kun syrjintäkokemuksia kasaantuu samalle henkilölle usealla perusteella.”

Tutkimusten mukaan vähemmistöön kuuluva on erityisen altis moniperusteiselle syrjinnälle.

- EU:n perusoikeusviraston (FRA) tutkimustulosten mukaan 25% etniseen vähemmistöön kuuluvista tai maahanmuuttajataustaisista vastaajista kertoi tulleensa syrjityksi kahden tai useamman syyn perusteella.
- Näkyvään vähemmistöön kuuluvat, esim. romanit tai afrikkalaistaustaiset, kohtaavat moniperusteista syrjintää muita todennäköisemmin. (FRA 2011 EU Midis - multiple discrimination in focus, 2017b EU Midis II)
- Etenkin kahteen tai useampaan eri vähemmistöön samanaikaisesti kuuluvalla on suuri riski kokea moniperusteista syrjintää. Silloin mahdollisia syrjintätilanteita on myös enemmän ja syrjintäkokemuksia kertyy useammin.

- **On huomattava, etteivät kaikki syrjintäkokemukset ole välttämättä lain tarkoittamaa syrjintää.** Hyvin harva syrjintää kokeneista ilmoittaa kokemastaan syrjinnästä viranomaisille, eikä tapauksia siten useinkaan punnita oikeudelliselta kannalta. **Syrjintäkokemusten selvittäminen antaa kuitenkin tärkeää tietoa siitä, miten esimerkiksi eri vähemmistöt kokevat asemansa yhteiskunnassa.** Tutkimukset syrjinnästä käsittelevät tällä hetkellä lähinnä syrjintäperusteittain kerättyjä kokemuksia, mikä johtuu muun muassa siitä, että tietoisuus syrjinnän kasaantumisesta on vasta nousemassa.
- EU:n perusoikeusvirasto on kehottanut unionin jäsenmaita ottamaan nykyistä paremmin huomioon moniperusteisen syrjinnän kehittäessään lainsäädäntöä ja välineitä syrjinnän vastaista työtä varten. Perusoikeusviraston mukaan **keskittymällä yksittäisiin syrjintäperusteisiin ei päästä tarpeeksi hyvin kiinni niihin erilaisiin tilanteisiin, joissa ihmiset kokevat syrjintää arjessaan.** (FRA 2017c)
- Perusoikeusvirasto on todennut, että **etenkin ikääntyneiden henkilöiden** kohdalla moniperusteista syrjintää olisi tutkittava nykyistä enemmän, koska he ovat hyvin heterogeeninen ryhmä erilaisine tarpeineen ja mahdollisuuksineen (FRA 2018b). Yhdenvertaisuusvaltuutetun mukaan yhdenvertaisuuden edistämässä olisikin huomioitava henkilön koko elämänkaari. Esim. **ikäntyneiden seksuaalivähemmistöihin kuuluvien tai ikääntyneiden vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumiseen liittyy osin erilaisia piirteitä kuin työikäisten tai nuorten.** (Yhdenvertaisuusvaltuutettu 2018)

Vähemmistöt vähemmistöissä -selvitykset

- Lepola, Outi (2018) Koko ajan jännittyneenä – Moniperusteinen syrjintä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana, OM julkaisu 51/2018
- Olsén, Laura; Heinämäki, Leena & Harkoma, Assi (2017) Vähemmistöjen sisäisten vähemmistöjen ihmisoikeudet ja moniperustainen syrjintä: saamelaiset vammaiset henkilöt ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, Lapin yliopisto.
- Törmä, Sinikka; Huotari, Kari; Tuokkola, Kati & Pitkänen, Sari (2014) Ikäihmisten moninaisuus näkyväksi, Selvitys vähemmistöihin kuuluvien ikääntyneiden henkilöiden kokemasta syrjinnästä sosiaali- ja terveyspalveluissa, SM julkaisu 14/2014.

- Useampaan vähemmistöön samanaikaisesti kuuluvan kohdalla syrjintää tapahtuu vielä **useammin, ja se on jatkuvampaa, todennäköisempää ja totaalisempaa**. Tähän kuvaukseen kiteytyy yksi **moniperusteista syrjintää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien kokemana** tarkastelleen selvityksen keskeisistä tuloksista.
- Selvitykseen osallistuneet haastateltavat kuuluivat seksuaali- ja sukupuolivähemmistön lisäksi etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöön tai olivat vammaisia. Heillä on selvityksen perusteella suuri riski joutua moniperusteisen tai risteävän syrjinnän uhriksi.
- Syrjinnän, ulossulkemisen ja eriarvoisen kohtelun kokemukset moninkertaistuvat silloin, kun henkilö kuuluu useampaan vähemmistöön, joista jokaiseen liittyy mahdollisuus tulla kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti.

” Kyllä se silloin tuntu semmoiselta kaksoiskaapilta. Että on se kaappi kirkossa, että jos sä et voi kertoa olevas lesbo ja sitten on sateenkaaripiirit, jossa sä oot kaapissa etkä voi kertoa, että oot kirkon töissä.” (Lepola 2018)

- Yleistä häirintää ja syrjintää arkipäiväisissä tilanteissa kokivat erityisesti selvitykseen osallistuneet tummaihoiset ja transihmiset. Yhteistä näille ryhmille on, että heidän ulkonäkönsä poikkeaa usein jollain tavalla valtaväestön ulkonäöstä.
- Erityisen hankalaa on ihmisillä, jotka kuuluvat kahteen vähemmistöön, jotka ovat jännitteisessä suhteessa toisiinsa. Esimerkiksi seksuaalivähemmistöön ja uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvat voivat kokea syrjintää toisen tai kummankin ominaisuutensa perusteella uskonnollisen ryhmän ulkopuolelta (**ulkoryhmäsyrjintä**) ja toisaalta samanaikaisesti heitä syrjitään seksuaalisen suuntautumisen vuoksi oman uskonnollisen ryhmän sisällä (**sisäryhmäsyrjintä**).
- Selvityksen mukaan moniperusteista syrjintää kokeneiden on tavallistakin vaikeampaa tehdä valitusta tapahtuneesta. **Näissä tilanteissa on usein hankala eritellä, mistä syystä syrjintää on tapahtunut.**
- Myös apua on vaikea hakea, koska *useat tahot keskittyvät auttamaan vain tiettyyn ryhmään kuuluvia.*

”Jos sä oot yhellä tavalla erityinen, niin sit jotenkin tuntuu, et ammattilaisetkin kykenee kattoon sillein, että aa täällä on maahanmuuttajapalveluita tai täällä on sateenkaaripalveluita. Mut sit jos sulla on sillei monta asiaa. Musta tuntuu, et jotenkin... Et kun ihmiset ei enää edes tiedä, mihin sut pitäis lähettää, niin sitten ne totee, että ei lähetetä mihinkään.” (Lepola 2018)

- **Saamen kieltä äidinkielenään puhuvan** vammaisen henkilön on tutkimuksen mukaan erittäin vaikea saada olemassa olevia saamenkielisiä palveluita, mikä asettaa heidät muita saamelaisia tai vammaisia heikompaan asemaan. Myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla oli ongelmia saada omalla kielellään palveluja, jotka huomioisivat myös heidän erityiskysymyksensä seksuaali- tai sukupuolivähemmistön edustajana.
- **Eri vähemmistöihin kuuluneiden ikääntyneiden henkilöiden** kokemaa syrjintää sosiaali- ja terveyspalveluissa tarkastelleen selvityksen (Törmä et al. 2014) mukaan heidän erityistarpeitaan ei otettu useinkaan huomioon esimerkiksi asioinnissa tai tiedon saannissa. Eri ryhmien ja moninaisuuden huomioiminen oli heikkoa, eikä esimerkiksi vammaisia henkilöitä tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia edes ajateltu olevan asiakkaina.
- **Moniperusteisen syrjinnän riski on selvityksen mukaan erityisesti maahanmuuttajataustaisilla ikääntyneillä. Esimerkiksi vammaisilla maahanmuuttajilla on suuri vaara jäädä paitsi palveluista, vaikka heillä olisi niille huomattava tarve.** Heille on huonosti tarjolla esimerkiksi esteetöntä suomen kielen opetusta. Iäkäs vammaisen maahanmuuttaja on usein sekä ikänsä, vammansa että maahanmuuttajataustansa takia suurentuneessa syrjintävaarassa ja tarvitsee paljon tukitoimia.

Sukupuoli-kysymys

- Syrjintää eri perusteilla tarkastelevissa tutkimuksissa on usein raportoitu tuloksia myös sukupuolten mukaan. Esimerkiksi samaan etniseen ryhmään kuuluvalla naisella ja miehellä voivat syrjintäkokemukset etnisen taustan perusteella kuitenkin poiketa juuri sukupuolen vuoksi.
- Naisten ja miesten kokema syrjintä tietyllä perusteella tarkasteltuna eroaa usein myös ikäryhmittäin. Esimerkiksi vammaisten henkilöiden kohtaama syrjintä painottuu miehillä nuoriin ikäluokkiin ja naisilla vanhimpaan ikäryhmään.
- **Sukupuoli vaikuttaa siten yhdenvertaisuuden toteutumiseen yhteiskunnassa, mikä on tärkeää ottaa huomioon yhdenvertaisuuden edistämisessä ja toisaalta syrjinnän vastaisessa työssä.**
- Erilaisia toimia suunniteltaessa on aihetta tarkasteltava läpileikkaavasti sukupuolen näkökulmasta, koska samat keinot eivät välttämättä toimi eri sukupuolien kohdalla.
 - ➔ HUOM: sukupuolen moninaisuus

Muita intersektionaalisia analyysyjä

- Näkyvä merkki kuulumisesta tiettyyn uskonnolliseen ryhmään lisäsi syrjintäkokemuksia sekä naisilla että miehillä. (FRA, EU MIDIS II)
- Sukupuoli, ikä, vähemmistöön kuuluminen ja yhteiskunnallinen asema vaikuttavat vihapuheen ja seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutumiseen (Tasa-arvobarometri 2017)
- Naiset kokevat seksuaalista häirintää ja sukupuolittunutta vihapuhetta selvästi useammin kuin miehet.
- Vähemmistöön kuuluminen lisää sekä miesten että naisten riskiä kokea seksuaalista häirintää.
- Vähemmistöön kuuluvilla naisilla on korkeampi riski kokea sukupuolittunutta vihapuhetta kuin muilla naisilla, mutta miehillä vastaavaa vaikutusta ei ole.
- Nuori ikä on naisille seksuaalisen häirinnän riskitekijä, miehille ei.
- **Vuoden 2014 Nuorisobarometri** käsitteli erityisesti nuorten (15–29-vuotiaat) kohtaamaa syrjintää. Pojista 5 % ja tytöistä 18 % koki joutuneensa sukupuolensa takia syrjityksi.

- EU:n perusoikeusviraston tutkimusraportin **Being Black in the EU** mukaan tutkimukseen osallistuneista afrikkalaistaustaisista vastaajista oli poliisi pysäyttänyt 24 prosenttia viimeisen viiden vuoden aikana. Miesten kohdalla pysäytykset olivat kolme kertaa yleisempiä (22 %) kuin naisilla (7 %). (FRA 2018a)
- **Pysäytetyt – Etnisen profiloinnin tilat, merkitykset ja käytännöt -hankkeen tutkimuksen** mukaan etnisiin tai rodullistettuihin vähemmistöihin kuuluvat pojat/miehet (27,5 %) raportoivat tullessaan poliisin pysäyttämiksi huomattavasti useammin, kuin tytöt/naiset (8,7 %).
- **Nuoret, rodullistettuihin vähemmistöihin kuuluvat miehet kohtaavat etnistä profilointia erityisesti** kaduilla, puistoissa, joukkoliikenteessä sekä rautatie- ja metroasemilla. Heitä valvovat erityisesti poliisi, vartijat ja järjestyksenvalvojat. Rodullistettuihin vähemmistöihin kuuluvia naisia ja keski-ikäisiä henkilöitä pysäytetään myös näissä paikoissa, mutta heidän osaltaan etninen profilointi näytti tutkimuksen mukaan keskittyvän kauppoihin, kauppakeskuksiin ja rajanylitystilanteisiin. Näiden ryhmien kohdalla painottui varsinkin vartijoiden, kaupan myyjien, tullivirkailijoiden ja rajavartijoiden toiminta. Poliisin pysäytyksistä autolla ajaessa kertoivat erityisesti romanivähemmistöön kuuluvat ja afrikkalaistaustaiset miehet.

Suosituksset:

- Syrjinnän ja eriarvoisuuden vastaisessa työssä olisi **tunnistettava syrjintäperusteiden mahdollinen kasaantuminen ja kasaantumisen vaikutukset eri yksilöiden ja väestöryhmien kohdalla.**
- **Oikeussuojakeinoja pitää kehittää** niin, että moniperusteinen syrjintä ja sen kohteeksi joutuneen erityisen haavoittuva asema tunnistetaan paremmin niin **tukipalveluissa kuin oikeusprosessissakin.**
 - ➔ **Koulutus !**
- **Syrjintää koskevaa tietoa kerätessä olisi hankittava tietoa myös vastaajien sukupuolesta ja iästä sekä lisäksi mahdollisuuksien mukaan etnisestä taustasta, vammaisuudesta ja uskonnosta, jotta tietoa on mahdollista analysoida moniperusteisen syrjinnän näkökulmasta.** Näin voitaisiin selvittää ja seurata ilmiön laajuutta ja erilaisia ilmenemismuotoja.

Lainsäädäntö

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevat kansainväliset sopimusmääräykset

YK:n sopimukset

- Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus 2 + 26 Artikla (CCPR)
- Rotusyrjinnän vastainen sopimus (CERD)
- Naisiin kohdistuvan syrjinnän vastainen sopimus (CEDAW)
- Vammaisten oikeuksia koskeva yleissopimus (CRPD)
- Lasten oikeuksia koskeva yleissopimus (CRC)

- Euroopan ihmisoikeussopimus 14 Artikla ja lisäptk 12
- Euroopan sosiaalinen peruskirja Artikla E (revised)
- **EU:n perusoikeuksien kirja 20, 21 ja 23 Artiklat**
- **EU:n direktiivit:** Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta (2000/43/EY); Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (2000/78/EY); (Sukupuolten tasa-arvoa koskeva direktiivi (recast) (2006/54/EC); Miesten ja naisten yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan alalla (2004/113/EY))

Kotimainen yhdenvertaisuuslainsäädäntö

- Perustuslaki (731/1999) 6 §
- Rikoslaki (39/1889), 11 luku 11 § ja 47 luku 3 § ja 3a §
- Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Yhdenvertaisuus perusoikeutena

PL 6 §

“Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.”

Rikoksena rangaistava syrjintä

RL 11:11

“ Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisönpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä:

- 1) ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla,
- 2) kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka
- 3) asettaa jonkun ***ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan***

rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava, *jollei teko ole rangaistava työsyryntänä tai kiskonnantapaisena työsyryntänä*, syrjinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Rikoksena rangaistava työsyryjintä

RL 47:3

“Työnantaja tai tämän edustaja, joka työpaikasta ilmoittaessaan, työntekijää valitessaan tai palvelussuhteen aikana ***ilman painavaa, hyväksyttävää syytä asettaa työnhakijan tai työntekijän epäedulliseen asemaan***

1) rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, kansalaisuuden, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, perimän, vammaisuuden tai terveydentilan taikka

2) uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava työsyryjinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Kiskonnantapainen työsyryjintä

RL 47:3a

“ Jos työsyryjinnässä asetetaan työnhakija tai työntekijä **huomattavan epäedulliseen asemaan** käyttämällä hyväksi työnhakijan tai työntekijän taloudellista tai muuta ahdinkoa, riippuvaista asemaa, ymmärtämättömyyttä, ajattelemattomuutta tai tietämättömyyttä, tekijä on, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tuomittava kiskonnantapaisesta työsyryjinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” ➡ **Ihmiskauppaliittännäinen rikos** (ei niinkään syryjintää)

Syrjintärikoksen rajat, HE 94/1993

“Syrjintäsäännös ei koskisi yksityishenkilöiden välisiä sopimussuhteita. Näin ollen yksityishenkilö esimerkiksi saa myydä tai vuokrata asuntonsa syrjintäsäännöksestä riippumatta rajattuun henkilöryhmään kuuluvalla henkilöllä. ***Syrjintäsäännöstä voidaan soveltaa vain, jos asuntojen myynti tai vuokraaminen on elinkeinon harjoittamista tai ammattimaista.***

Syrjintää ei ole myöskään se, että joku järjestää yksityisen tilaisuuden tai henkilöpiiriitään rajoitetun, esimerkiksi yhdistyksen jäsenille tarkoitetun, tilaisuuden tai kokouksen ja kieltää kyseiseen henkilöpiiriin kuulumattomia tulemasta siihen.

Pyrkimys pitää yksityiselämän ratkaisut rangaistussäännöksen soveltamisen ulkopuolella saattaa myös heijastua elinkeinotoiminnan tai ammatin harjoittamisessa tapahtuvan menettelyn hyväksyttävyyden arviointiin. ***Silloin kun esimerkiksi elinkeinon harjoittaja ei esiinny palvelusten tarjoajana vaan itse etsii palveluksia tai liikekumppaneita, ei voida pitää rangaistavana sellaista henkilökohtaisten mieltymysten noudattamista, joka esimerkiksi virkatoiminnassa olisi kiellettyä.***”

Tasa-arvolaki

- *“Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.”*
- **Laaja soveltamisala**
 - X ei uskonnonharjoittaminen ja
 - X yksityis- ja perhe-elämä
 - (tietyt eduskunnan ja TP toiminnot)
- **Tasa-arvon toteuttamis- ja edistämisvelvollisuus**
 - viranomaisilla, koulutuksen ja opetuksen järjestäjillä sekä työnantajilla

Yhdenvertaisuuslaki

- **Laaja soveltamisala - kaikki muu, paitsi yksityis- ja perhe-elämä sekä uskonnonharjoittaminen.** Esim. yksityinen asunnonvuokraus kuuluu soveltamisalaan

(✘ alivuokraus ja loma-asunnon vuokraus)

- **Laaja yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuus**

☞ viranomaisilla

☞ koulutuksen tarjoajilla

☞ yli 30 henkilön työnantajilla

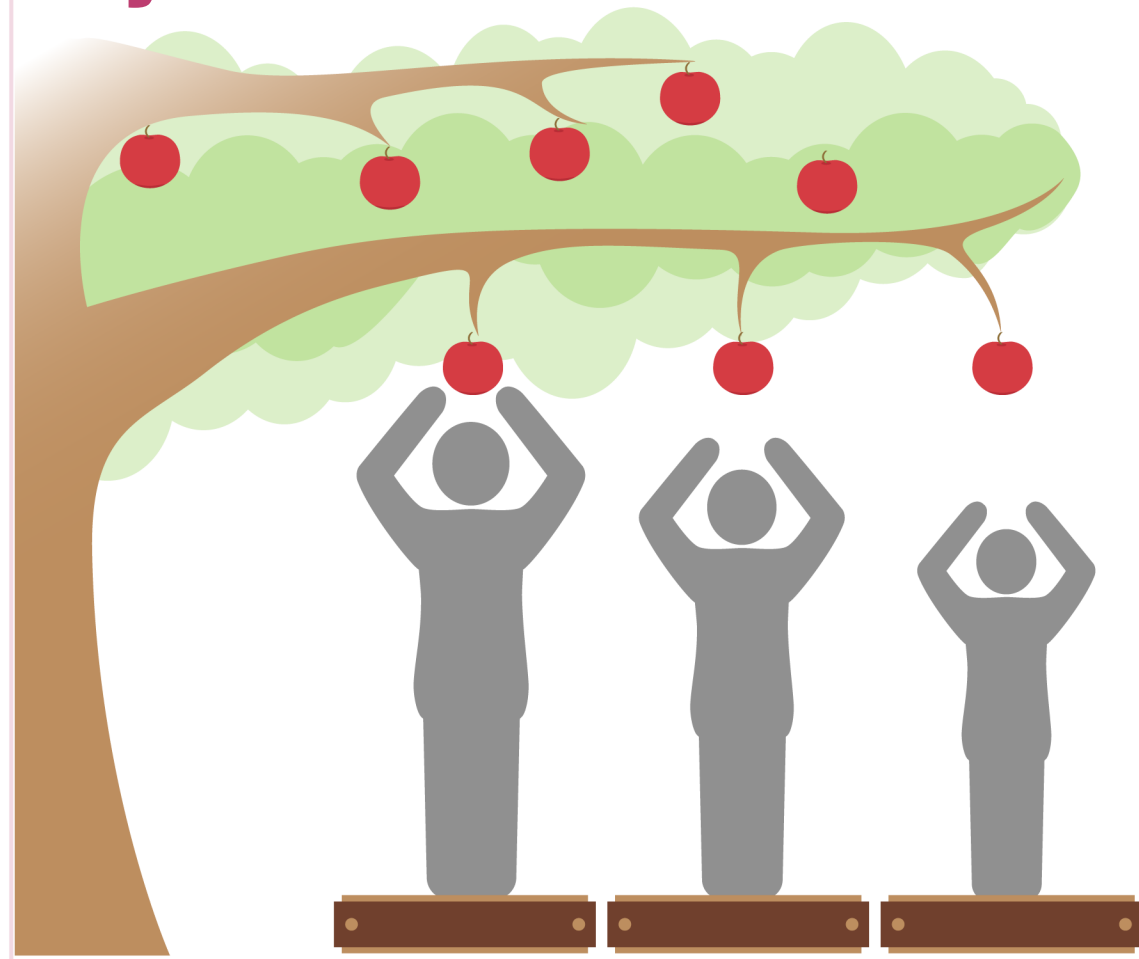

Yhdenvertaisuuden edistämisestä

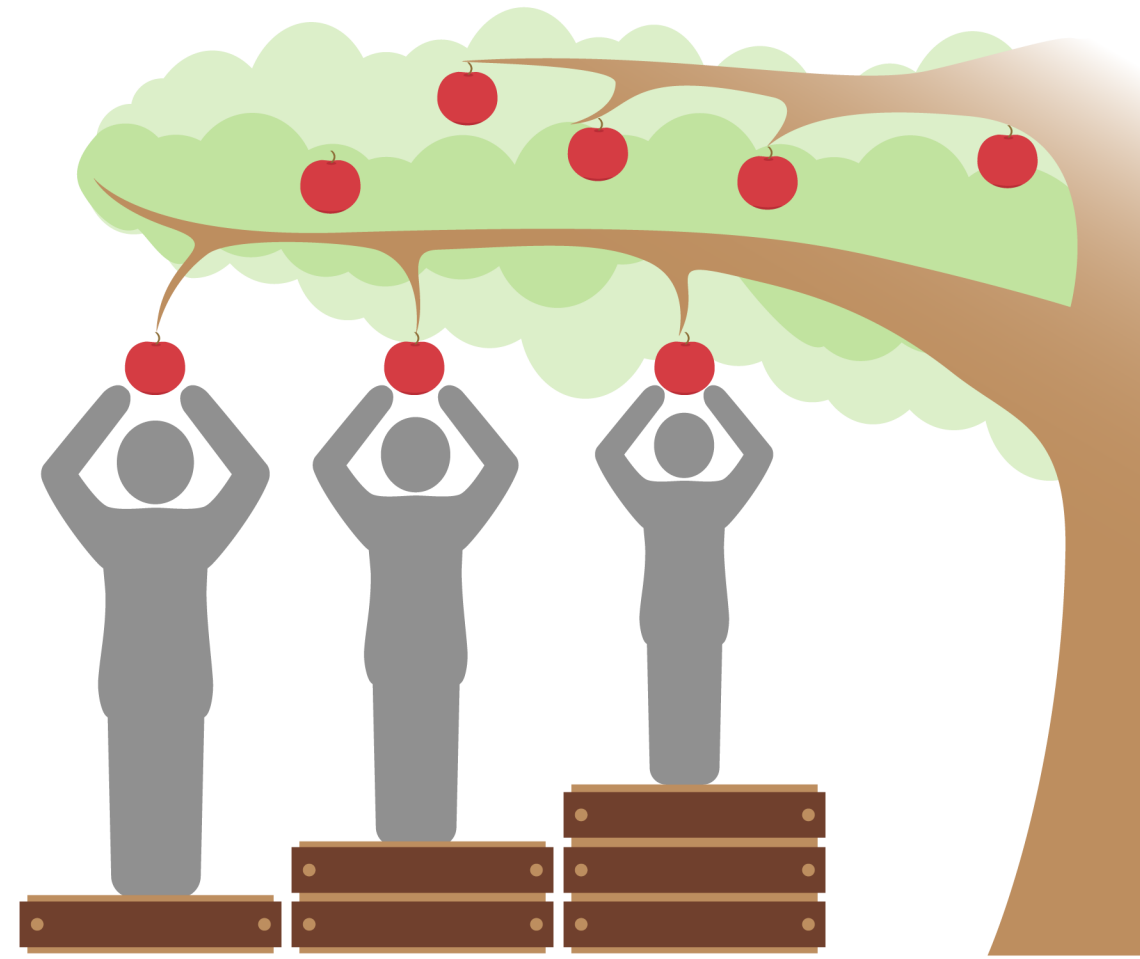
- **Arvioitava** yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassa
- Ryhdyttävä tarvittaviin **toimenpiteisiin** yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi
- Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen **tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia**
- Laadittava **suunnitelma** tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi
- Edistämistoimia ja niiden vaikuttavuutta on käsiteltävä henkilöstön tai heidän edustajiensa kanssa /// Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä

Toiminnan tavoitteena tosiasiallinen yhdenvertaisuus

Muodollinen yhdenvertaisuus

Tosiasiallinen yhdenvertaisuus

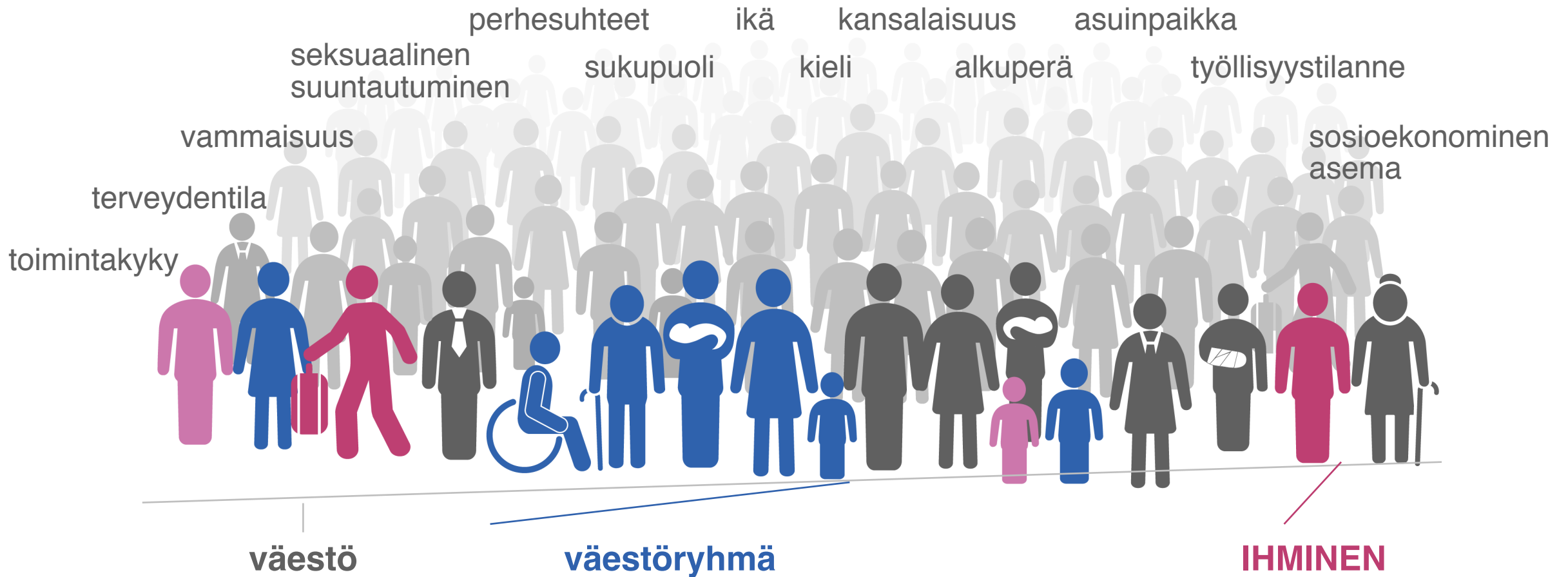
- Seuraava aita-esimerkki kuvastaa välillistä ja rakenteellista syrjintää
- Näkemistä helpottavat laatikot visualisoivat yhdenvertaisuuden edistämistä, syrjinnän esteiden poistamista sekä mahdollisesti vammaisille henkilöille tehtäviä kohtuullisia mukautuksia
- Viimeinen kuva verkkoaidasta kuvastaa sitä, kuinka jo suunnitteluvaiheessa kaikkien tarpeet huomioon ottava ns. “universaali suunnittelu = design for all” helpottaa syrjivien rakenteiden tunnistamista ja ongelmien ratkomista jo suunnitteluvaiheessa
 - ➡ näin ei tarvitse turvautua mukautuksiin myöhemmin.
 - ➡ yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja - suunnittelu keskiössä
-

Rohkeasti
ihmisarvon
puolesta

Ihmisten asema ja tarpeet vaihtelevat yksilöllisesti ja elämäntilanteen mukaan

YVL:ssa kiellettyä

- **Välitön syrjintä** ➔ syrjintäperusteet avoin lista “tai muu henkilöön liittyvä syy”, ei merkitystä perustuuko tosiasiaan vai oletukseen
- **Välillinen syrjintä**
- **Häirintä**
- **Käsky tai ohje syrjiä**
- **Vastatoimien kieltö**
- **Lisäksi säädetään kohtuullisista mukautuksista vammaisille**
- ✘ **Syrjintää EI ole positiivinen erityiskohtelu** ➔ tarkoituksena tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnän haittojen ehkäisy
- ✘ **Laissa määritellyt oikeuttamisperusteet**

TSL:ssa kiellettyä

- Kuten YVL:ssä
 - välitön syrjintä
 - välillinen syrjintä
 - häirintä (seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva)
 - syrjivän ilmoittelun kieltö
 - vastatoimien kieltö
- ➔ Lakien määritelmät eroavat hieman sanamuodollisesti, sisällöllisesti kuitenkin kyse samasta asiasta

TSL:n sisältämät “ei syrjintä-tilanteet”

- TSL 9 § : “ Tässä laissa tarkoitettuna sukupuoleen perustuvana syrjintänä ei ole pidettävä:

1) naisten erityistä suojelua raskauden tai synnytyksen vuoksi;

2) asevelvollisuuden säätämistä ainoastaan miehille;

3) vain joko naisten tai miesten hyväksymistä muun yhdistyksen kuin varsinaisen työmarkkinajärjestön jäseniksi, jos tämä perustuu yhdistyksen säännöissä olevaan nimenomaiseen määräykseen; jos yhdistys on muu ammatillista edunvalvontaa harjoittava järjestö, edellytetään lisäksi, että järjestö pyrkii tämän lain tarkoituksen toteuttamiseen; eikä

4) väliaikaisia, suunnitelmaan perustuvia erityistoimia tosiasiallisen tasa-arvon edistämiseksi, joilla pyritään tämän lain tarkoituksen toteuttamiseen.”

Välittömän ja välillisen syrjinnän määritelmät

- **Välitön syrjintä:** “Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.” **YVL 10 §**
- **Välillinen syrjintä:** “Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.” **YVL 13 §**

HUOM! Kumpikaan ei edellytä tahallisuutta tai tarkoitusta syrjiä

HE 19/2014 “välittömästä syrjinnästä olisi kysymys silloinkin, kun tekijä ei ole mieltänyt toimivansa lain tarkoittamalla tavalla syrjivästi, jos menettelyä on objektiivisin perustein arvioituna pidettävä syrjintänä.

Esitöistä HE 19/2014

“Tyhjentävän luettelon laatiminen kaikista kielletyistä erotteluperusteista ei ole asiallisesti mahdollista. Siksi muut henkilöön liittyvät syyt rinnastetaan ehdotetussa säännöksessä nimenomaisesti mainittuihin syihin. Tällaisia muita syitä voivat perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan olla muun muassa yhteiskunnallinen asema, varallisuus, asuinpaikka ja yhdistystoimintaan osallistuminen (HE 309/1993 vp, s. 44.)

Erot ihmisten tosiasiallisissa olosuhteissa, toiminnassa tai menettelytavoissa eivät yleensä muodosta ehdotetussa säännöksessä tarkoitettua henkilöön liittyvää syytä. PeVL on esimerkiksi katsonut, ettei kärjäoikeudessa käsiteltävien niin sanottujen summaaristen velkomusasioiden oikeudenkäyntimaksun suuruuden porrastamisessa asian vireilletulotavan mukaan ollut kysymys eri asemaan asettamisesta henkilöön liittyvän syyn perusteella (PeVL 35/2010 vp, s. 2).

Jotta tilanteet olisivat säännöksessä tarkoitettussa mielessä vertailukelpoisia, tulee niiden olla rinnastettavissa toisiinsa oikeudellisesti merkityksellisten seikkojen osalta. Esimerkiksi kahden vuokra-asuntoa hakeneen tilanteet eivät ole samanlaisia, jos vain vuokralaiseksi valittu pystyy maksamaan pyydetyn kohtuullisen takuuvuokran. Kielteisen päätöksen lakisääteistä etuutta koskevaan hakemukseen saaneen kohtelu tulisi rinnastaa etuuden saaneen kohteluun vain, jos myös kielteisen päätöksen saanut on täyttänyt laissa etuuden myöntämislle säädetyt edellytykset. “

Oikeuttamisperusteet YVL 11 §

Erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu ***perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.***

Erilainen kohtelu on kuitenkin oikeutettua siinäkin tapauksessa, että kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, ***jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite*** ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

✘Tätä säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, kun kyse on:

- 1) julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoidosta;
- 2) itsenäisen ammatin tai elinkeinon harjoittamisen edellytyksistä taikka elinkeinotoiminnan tukemisesta;
- 3) koulutuksen, mukaan lukien erikoistumis- ja uudelleen koulutuksen, tai ammatillisen ohjauksen saamisesta;
- 4) jäsenyydestä tai toiminnasta työntekijä- tai työnantajajärjestössä tai muussa järjestössä, jonka jäsenillä on tietty ammatti, taikka järjestön antamista etuuksista;
- 5) erilaisesta kohtelusta etnisen alkuperän perusteella.

Oikeuttamisperusteet työhön otettaessa, YVL 12 §

“Erilainen kohtelu työsuhteessa ja julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa sekä työharjoittelussa ja muussa vastaavassa toiminnassa samoin kuin työhön tai palvelukseen otettaessa on oikeutettua, ***jos kohtelu perustuu työtehtävien laatua ja niiden suorittamista koskeviin todellisiin ja ratkaiseviin vaatimuksiin ja kohtelu on oikeasuhtaista oikeutettuun tavoitteeseen pääsemiseksi.***

Ikään tai asuinpaikkaan perustuva erilainen kohtelu on lisäksi oikeutettua, jos kohtelulla on objektiivisesti ja asianmukaisesti perusteltu työllisyyspoliittinen tai työmarkkinoita koskeva tavoite taikka jos erilainen kohtelu johtuu eläke- tai työkyvyttömyysetuuksien saamisedellytykseksi vahvistetuista ikärajoista.”

Häirintä - määritelmä YVL 14 §

“Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä luodaan mainitun syyn vuoksi henkilöä halventava tai nöyryyttävä taikka häntä kohtaan uhkaava, vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

Työnantajan menettelyä on pidettävä syrjintänä, jos työnantaja saatuaan tiedon siitä, että työntekijä on joutunut työssään 1 momentissa tarkoitetun häirinnän kohteeksi, laiminlyö ryhtyä käytettävissään oleviin toimiin häirinnän poistamiseksi.”

Käänteinen todistustaakka

“Vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, **vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu**. Mitä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta rikosasian käsittelyssä.”

➡ tämä pätee sekä YVL että TSL soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa !

Intersektionaalisuus lainsäädännössä

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus- lainsäädännön uudistustarve ja -vaihtoehdot. Yhdenvertaisuustoimikunnan välimietintö. Komiteanmietintö 2008:1

Toimikunta ehdotti kolmea vaihtoehtoista sääntelymallia:

1. Yhden lain malli, jossa tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki olisi yhdistetty ja siihen olisi sisällytetty myös viranomaisorganisaatiota koskevat säännökset. **Yhdistämisen olisi arvioitu edesauttavan syrjintäasioiden yhtenäistä ja kokonaisvaltaista tarkastelua sekä moniperusteisen syrjinnän tilanteiden käsittelyä.** Yhdistetyn lain puolesta olisi puhunut myös Euroopassa yleistynyt suuntaus koota kaikenlaista syrjintää koskevat säännökset yhteen lakiin. Toisaalta todettiin, että lakien yhdistämisen on pelätty heikentävän tasa- arvokysymysten näkyvyyttä.
2. Hajautetun sääntelyn malli, jossa tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain nykyisiä säännöksiä olisi yhdenmukaistettu sekä annettu uusi yhdenvertaisuusviranomaisia koskeva laki ja uusia erityislakeja tai - säännöksiä muun muassa vammaisten ihmisten ja romaneiden tarpeiden huomioon ottamiseksi. Mallia olisi puoltanut syrjintäperusteisiin liittyvät erot sekä se, että myös kansainvälisessä oikeudessa ja EU-oikeudessa sääntely on osittain syrjintäperustekohtaista.
3. Uudistetun yhdenvertaisuuslain ja kahden erityislain malli. Tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevat yleiset säännökset olisi koottu uuteen yhdistettyyn lakiin, minkä lisäksi naisten ja miesten tasa- arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä olisi säädetty niitä koskevissa erillisissä laeissa.

➡ lausuntopalautteen perusteella yhdistetyn lainsäädännön mallista luovuttiin

- Toimikunta luovutti varsinaisen mietintönsä oikeusministeriölle joulukuussa 2009 (**Ehdotus uudeksi yhdenvertaisuuslaiksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi, KM 2009:4**). **Toimikunta ehdotti mietinnössään, että syrjinnän kiellon yhteyteen tulisi lisätä nimenomainen maininta moniperusteisesta syrjinnästä**, läheissyrynnästä ja olettamaan perustuvasta syrjinnästä.
- Useimmat lausunnonantajat kannattivat sen selventämistä, että syrjinnän käsite sisältää moniperusteisen syrjinnän, läheissyrynnän ja olettamaan perustuvan syrjinnän.
 - ➡ moniperustainen syrjintä jäi kuitenkin pois itse lakitekstistä
- Sen sijaan tasa-arvo- ja syrjintälautakuntien yhdistäminen eteni. Perustelujen mukaan: “Yhdistäminen mahdollistaa näiden kooltaan pienten ja vähän käytettyjen oikeusturvaelinten voimavarojen tehokkaamman käytön sekä **nykyistä paremman mahdollisuuden puuttua moniperusteiseen syrjintään.**”

HE 19/2014 vp: “Yksityiskohtaiset perustelut YVL 3 § : suhde muuhun lainsäädäntöön”

“Ehdotettua lakia (YVL) voidaan kuitenkin tasa-arvolain lisäksi soveltaa tilanteisiin, joissa on kysymys paitsi sukupuoleen perustuvasta myös ehdotetussa laissa kiellettävästä syrjinnästä (moniperusteinen syrjintä). Tällaisesta tilanteesta voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun henkilöä ilman hyväksyttävää syytä kohdellaan muihin verrattuna eri tavalla sekä hänen sukupuolensa että ikänsä perusteella. Tasa-arvolakia ei sovelleta tilanteisiin, joissa ei ole kysymys sukupuoleen perustuvasta syrjinnästä. Ehdotetun lain (YVL) soveltamisalaan kuuluisivat näin ollen kaikki muut erilaisen kohtelun tilanteet, mukaan luettuna sellainen moniperusteinen syrjintä, jossa kaksi tai useampi henkilöön liittyvä seikka vain yhdessä johtavat siihen, että henkilön erilainen kohtelu on kiellettyä syrjintää (risteävä syrjintä). Näissä tilanteissa sukupuoli sinänsä voi olla yksi tällainen seikka.”

- HE 19/2014 vp: Tasa-arvovaltuutetusta annetun lain 4 § :ssä säädettäisiin lisäksi, että yhdenvertaisuusvaltuutettu voisi antaa kertomuksen yhdessä tasa-arvovaltuutetun kanssa. **Yhteinen kertomus voisi olla tarpeen esimerkiksi moniperusteisen ja risteävän syrjinnän käsittelemiseksi.**
- “Tasa-arvolain sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellot eivät sisällä erillistä säännöstä moniperusteisen syrjinnän kiellosta. Moniperusteisenkin syrjintä voi olla tasa-arvolain tarkoittamaa kiellettyä sukupuoleen perustuvaa syrjintää, jos kohtelu perustuu mahdollisten muiden perusteiden lisäksi siihen että henkilö on nainen tai mies, raskauteen, synnytykseen, vanhemmuuteen tai perheenhuoltovelvollisuuteen liittyvään syyhyn, tai sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. **Näissä tapauksissa moniperusteisen syrjinnän kohteeksi joutuneella on käytössään mahdollisten muiden lainsäädännön tarjoamien oikeussuojakeinojen lisäksi myös tasa-arvolain oikeussuojakeinot.”**

Aidosti yhdenvertaiset - selvitys YVL:n toimivuudesta

Moniperusteisen syrjinnän arvioiminen oikeudellisesti voi olla hankalaa esimerkiksi siksi, että syrjinnän suojan taso, säännösten soveltamisala, oikeussuojakeinot ja seuraamukset voivat vaihdella syrjintäperusteesta riippuen. **Yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain edellyttämä vertailun kohde voi moniperusteisen syrjinnän tilanteissa olla vaikeasti määriteltävissä.** Jos soveltuvaa todellista vertailukohdetta ei ole, yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan arvioinnin perusteena voidaan käyttää sitä, miten henkilöiden voitaisiin olettaa tulevan oikeudenmukaisesti kohdelluiksi kyseisessä tilanteessa. Käytännössä kysymyksen arvioiminen voi kuitenkin olla vaikeaa. (Anttila ym. 2019; HE 19/2014 vp.)

.

Kv.sopimuksista

- YK:n TSS-sopimuksen kansallista toimeenpanoa valvova komitea (**CESCR**) on yleissuosituksessaan nro 20 (2009) katsonut, että 2 artiklan syrjäntäkielto sisältää läheissyryjinnän, moniperusteisen syryjinnän ja olettamaan perustuvan syryjinnän kiellon.
- **Vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen** 5 artikla velvoittaa sopimuspuolet kieltämään kaiken syryjinnän vammaisuuden perusteella ja takaamaan vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syryjintää vastaan syryjintäperusteesta riippumatta. Sopimuksessa kiinnitetään myös huomiota vammaisten naisten ja lasten kokemaan moniperusteiseen syryjintään (artiklat 6 ja 7).

Kv. sopimuksista

- **CERD yleissuositus No. 32 (2009) para 7:**

“The ‘grounds’ of discrimination are extended in practice by the notion of ‘intersectionality’ whereby the Committee addresses situations of double or multiple discrimination – such as discrimination on grounds of gender or religion – when discrimination on such a ground appears to exist in combination with a ground or grounds listed in Article 1 of the Convention. “ (koska uskonto ei listassa)

- **CERD yleissuositus No. 25 (2000):** sukupuolen huomioiminen rasismiin vastaisessa työssä, tiedonkeruu sukupuolen mukaan yms.

Oikeussuojakeinot

Oikeussuojakeinot

- Yhdenvertaisuusvaltuutettu / Tasa-arvovaltuutettu
- Työsuojeluviranomaiset
- **Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta** → Hallintotuomioistuimet
- **Yleiset tuomioistuimet** siiviliasiana
- **Poliisi - syyttäjä** jos täyttää rikoksen tunnusmerkistön
- EOA, OKA, AVIt

Kansainväliset valvontamekanismit

Euroopan neuvosto:

- EIT
- Euroopan sosiaalinen komitea - raportointi ja kollektiivinen valitusmekanismi
- ECRI -komitea - raportointi

YK:

- Ihmisoikeuskomitea (CCPR) - raportointi ja yksilövalitusmenettely
- CERD -komitea - raportointi ja yksilövalitusmenettely
- CEDAW- komitea, raportointi ja yksilövalitusmenettely
- CRPD - komitea, raportointi ja yksilövalitusmenettely

Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimivalta, YVL 19 §

“Yhdenvertaisuusvaltuutettu voi :

- 1) **avustaa syrjinnän uhriksi** joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjintävalituksia tutkittaessa;
- 2) avustaa 5—7 §:ssä tarkoitettujen edistämistoimenpiteiden suunnittelussa;
- 3) antaa **yleisiä suosituksia** syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi;
- 4) ryhtyä toimenpiteisiin **sovinnon** aikaansaamiseksi tämän lain noudattamista koskevassa asiassa.

Valtuutettu voi antaa yksittäistapauksessa **perustellun kannanoton** tämän lain vastaisen menettelyn ennaltaehkäisemiseksi taikka sellaisen jatkamisen tai uusimisen estämiseksi, *jollei kyse ole työsuojeluviranomaisen valvontatoimivaltaan kuuluvasta asiasta taikka työ- tai virkaehtosopimuksen tulkinnasta.”*

Työsuojeluviranomaisen toimivalta YVL 22 §

“Tämän lain noudattamista työsuhteessa ja julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa sekä työharjoittelussa ja muussa vastaavassa toiminnassa työpaikalla sekä työhönotossa valvovat työsuojeluviranomaiset sen mukaan kuin tässä laissa sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetään.

Työsuojeluviranomainen ryhtyy työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistyöstä annetussa laissa säädettyihin sellaisiin toimenpiteisiin, joihin sille yksittäistapauksessa tehty syrjäntävalitus antaa aihetta, ja tiedottaa valituksen tehneelle yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä avustaa syrjinnän uhriksi joutuneita. Työsuojeluviranomainen voi pyytää yhdenvertaisuusvaltuutetulta tai yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta lausunnon tämän lain tulkinnasta ja soveltamisesta.”

➤ **toimintaohje tai kehotus**

Tasa-arvovaltuutetun toimivalta

- Valvoo lain noudattamista kaikessa toiminnassa
- Antaa ohjeita ja kehoituksia
- Voi avustaa uhria hyvityskanteessa merkittävässä asiassa
- Voi neuvotella sovinnosta
- Voi viedä asian YVTLTK:aan

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta, YVL 20 § ja TSL 20-21 §

- vahvistaa osapuolten välisen sovinnon
 - ☛ Sovinto, jonka lautakunta on vahvistanut, pannaan täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.
- antaa lausunnon tämän lain tulkinnan kannalta merkittävästä asiasta, jollei asia kuulu työsuojeluviranomaisen toimivaltaan taikka koske työ- tai virkaehtosopimuksen tulkintaa.
- voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan YVL 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää ja asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi **uhkasakon**.
- TSL 20 §: tasa-arvolain mukaisen asian saa vireille vain tasa-arvovaltuutettu tai työmarkkinajärjestö (käytännössä ei siis käytetty oikeussuojakeino)
- TSL 21 § toimivalta muutoin sama kuin YV-asioissa, eli sovinnon vahvistaminen, lausunnon antaminen, syrjinnän kieltäminen uhkasakon nojalla.

Hyvitys syrjinnästä - YVL 23 §

- YVL 23 § syrjinnän uhrilla on oikeus hyvitykseen
- Erillinen vahingonkorvauslain mukaisesta vahingonkorvauksesta - voi tulla maksettavaksi päällekkäin
- YVTLTK ei voi esittää hyvitystä, haettava erikseen siviilikanteella KäO kautta tai osana rikosprosessia

“Hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen. Teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto.

Hyvitystä määrättäessä on otettava huomioon mahdollinen samasta teosta muun lain nojalla henkilöön kohdistuvan loukkauksen vuoksi tuomittu tai maksettavaksi määrätty korvaus.

Hyvitystä voidaan kohtuullistaa tai se voidaan jättää määräämättä, jos hyvitys muodostuisi kohtuuttomaksi ottaen erityisesti huomioon kieltoa rikkoneen pyrkimykset estää tai poistaa menettelyn vaikutukset ja kiellon rikkojan taloudellinen asema.”

Hyvitys syrjinnästä TSL 11§

- Kuten YVL: uhrilla oikeus, ei liity vahingonkorvaukseen, mutta laissa asetetut ylä- ja alarajat
- Hyvityksenä on maksettava vähintään 3 240 euroa.
- Työhönottotilanteessa hyvityksenä on maksettava enintään 16 210 euroa

“Hyvitystä määrättäessä on otettava huomioon syrjinnän laatu ja laajuus sekä sen kestoaika sekä samasta teosta muun lain nojalla henkilöön kohdistuvasta loukkauksesta tuomittu tai maksettavaksi määrätty taloudellinen seuraamus. Hyvitystä voidaan alentaa edellä säädetystä vähimmäismäärästä tai velvollisuus suorittaa hyvitystä poistaa kokonaan, jos se harkitaan kohtuulliseksi ottaen huomioon rikkojan taloudellinen asema ja pyrkimykset estää tai poistaa menettelyn vaikutukset sekä muut olosuhteet.”

YVV lausunto hyvityksestä alkuperään perustuvassa syrjintätapauksessa

“Syrjintä etnisen alkuperän perusteella on erityisen vakavaa. Suomea sitovat ja syrjinnän vastaista lainsäädäntöämme ohjaavat EU-direktiivit (2000/43/EY ja 2000/78/EY) edellyttävät, että **seuraamukset syrjinnän loukkauksista ovat tehokkaita, oikeasuhtaisia ja varoittavia**. Syrjinnän uhrille maksettavan hyvityksen tavoitteena on korvata uhrille se, että hänen ihmisarvoaan on loukattu.

Hyvityksen tuomitseminen ei edellytä näyttöä kärsimyksen aiheutumisesta, vaan teon luonne riittää korvauksen perusteeksi. “

Aidosti yhdenvertaiset - selvitys YVL toimivuudesta

- Siivilioikeudelliset tapausmäärät ovat niin vähäisiä, ettei varsinaista vertailua yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain nojalla määrättävien hyvitysten välillä voi tehdä. Luotettavaa vertailua ei voi tehdä myöskään sen suhteen, miten hyvitysten määrät ovat kehittyneet yhdenvertaisuuslain uudistuksen jälkeen, sillä vaihtelu voi johtua tapauksen erityispiirteistä. Vuosia 2008—2011 koskeneen selvityksen mukaan yhdenvertaisuuslain mukaista hyvitystä määrättiin kaikissa hyväksytyissä kanteissa (10 tapausta). Hyvitysten jakauma oli 4 000—10 000 euroa ja **keskiarvo 5 500 euroa**.
-

- Hyvitystä vaadittiin seitsemässä yhdenvertaisuuslakia koskevassa kanteessa; hyvitystä tuomittiin maksettavaksi kahdessa yhdenvertaisuuslain mukaisessa asiassa sekä yhdessä asiassa, jossa sovellettiin sekä yhdenvertaisuuslakia että tasa-arvolakia.
- YVL tuomitut hyvitykset olivat määrältään 5 500 ja 8 000 euroa;
- YVL + TSL nojalla tuomittu hyvitys oli 10 000 euroa.
- Tasa-arvolain mukaisia hyvityksiä tuomittiin neljässä tapauksessa. Hyvitykset olivat määrältään 10 000 (kahdessa tapauksessa), 14 000 ja 60 000 euroa. Hyvityksen ohella tai sijaan saatettiin tuomita vahingonkorvausta esimerkiksi kärsimyksestä.
- **Sovintoon päättyneiden tapausten osalta** mahdollisesti sovittu hyvityksen määrästä ei ole muutamaa yksittäistä tapausta lukuun ottamatta tietoa.
- Yhdessä YVL tapauksessa hyvityksen määräksi oli sovittu 1 800 euroa ja toisessa 15 000 euroa.
- Yhdessä TSL tapauksessa hyvityksen määräksi oli sovittu 4 000 euroa ja yhdessä 7 000 euroa.

Oikeuskäytäntöä

Case Study: luetaan tapauksen faktat ja pohditaan yhdessä relevantteja syrjäkysymyksiä, erityisesti intersektionaalisesta näkökulmasta

A oli mennyt kolmen muun naishenkilön kanssa asioimaan Muotitalo M Oy:n tehtaanmyymälään. Heidän saapuessaan liikkeeseen A:n ystävä tiedusteli myyjältä asusteiden hintoja.

Takahuoneesta ilmestyi toinen myyjä ilmoittaen naisille, ettei heille myydä mitään ja ettei liike asioi romaninaisten kanssa, koska aiemmat kokemukset olivat olleet huonoja. Paikalle saapui myös liikkeen omistaja todeten, että poliisilta saadun tiedon mukaan liikkeellä on oikeus valita asiakkaansa. **Omistajan mukaan liikkeestä katoaa aina tavaraa, kun myymälässä asioi romaninaisia.**

A ystävineen oli selittänyt olevansa ostamassa asusteita ja etteivät he ole vastuussa muiden teoista. Liikkeen henkilökunta vaati naisia poistumaan tai muuten myyjä soittaisi vartijan poistamaan naiset. A:n ja hänen ystävänsä poistuivat liikkeestä, kahden muun naisen jo poistuttua paikalta aiemmin A:n kehotuksesta. A:n ja hänen ystävänsä kokivat tilanteen erittäin loukkaavaksi siitäkin syystä, että samaan aikaan liikkeessä asioi pääväestöön kuuluva nainen.

Muotitalo M Oy:n toimitusjohtaja B:n mukaan tehtaanmyymälä on noin 250 neliömetrin suuruinen sokkeloinen liiketila. Liiketilän suuruuden ja henkilökunnan vähyyden johdosta liikkeeseen tulevien henkilöiden määrää on jouduttu rajoittamaan, koska henkilökunta ei pysty hallitsemaan ja vahtimaan koko tilaa ja kokemuksen mukaan suurempien ryhmien vierailujen jälkeen liikkeestä on hävinnyt usein tavaraa.

B katsoi, että hänellä on oikeus harjoittaa järjestyksenpitoa liikkeessään omaisuutensa suojelemiseksi ja tästä syystä liikkeeseen ei päästetä yhtä aikaa neljän hengen taikka sitä suurempia ryhmiä.

Henkilökunnalle ei ole annettu ohjeita romaniväestön palvelemisesta eikä asiakaspalvelun käytännöt siten poikkeava sen mukaan onko asiakas romani tai pukeutunut romanasuun.

B kiisti syrjineensä A:ta. Liikkeessä käy paljon romaneja eikä heidän kanssaan ole yleensä vaikeuksia. Tapahtumahetkellä liikkeessä oli paikalla D ja myyjä E. Myöhemmin myös B saapui paikalle. A:ta ei päästetty liiketilaan, koska hän kuului neljän henkilön seurueeseen. **Yksin tai yhdessä miehensä kanssa A on tervetullut liikkeeseen.** A:lle ei oltu ilmoitettu, ettei hänelle myytäisi mitään tai ettei romaninaisten kanssa asioitaisi. B katsoi, ettei liike ole syrjinyt A:ta hänen etnisen alkuperänsä perusteella.

- A on todennut, että liikkeenharjoittajan antama selvitys ja lisäselvitys eivät vastaa tapahtumien kulkua. A pysyy lähettämässään selvityspyynnössä kuvailtujen tapahtumien takana ja hänen seurassaan olleet kolme muuta naista vahvistavat A:n mukaan hänen kertomansa. A:lle ei missään vaiheessa kerrottu liikkeen toimesta, että neljän hengen tai sitä suurempia seurueita ei päästettäisi sisälle liikkeeseen. Liikkeen ulko-ovessa, tai muuallakaan ei ollut mainintaa asiasta. **A:ta ja hänen seuruettaan pyydettiin poistumaan nimenomaan sen vuoksi että he ovat romaninaisia ja liikkeenharjoittajalla oli se kokemus, että joka kerta vaatteita häviää romaninaisten hameiden alle.** A ei näe sovinnon mahdollisuutta, koska liikkeenharjoittajan ja A:n näkemykset ja muistikuvat poikkeavat huomattavasti toisistaan.
- Vastaaja B kiistää harjoittaneensa syrjintää tai häirintää. Vastaajan toimenpiteet ovat liittyneet ainoastaan omaisuuden suojelemiseen. Liikkeen omistajat ja hallintoelinten jäsenet, B ja C, ovat juutalaisia ja kuuluvat itse vähemmistöön. Heille syrjiminä etnisen taikka kansallisen syyn perusteella on lähtökohtaisesti täysin vieras ajatus. Vastaajan myymälä on noin 250 m²:n suuruinen sokkeloinen tila, jossa myydään pelkästään miesten asusteita. Vakinaiseen asiakaskuntaan on kuulunut vuosikausia erittäin paljon romaneja eikä heidän kanssaan ole aikaisemmin ollut vastaavanlaisia ongelmia, vaikka liikkeessä otettiin muutama vuosi sitten käyttöön menettely, jolla rajoitettiin ryhmien sisäänpääsyä. Isommat ryhmät voivat etukäteen ottaa yhteyttä ja sopia saapumisesta, jolloin liike voi varata paikalle useampia henkilöitä palvelutehtäviin. Hakijan väite, että liikkeen ovissa tai muissa tiloissa ei ole mainintaa henkilömäärien rajoittamisesta, pitää paikkansa, mutta se ei estä liikettä noudattamasta tällaista rajoitusta.

Syrjintälautakunta 7.9.2007, Dnro: 2436/66/2006

Neljän romaninaisen seuruetta oli kieltäydytty palvelemasta asusteliikkeessä, ja vaadittu poistumaan uhallä, että muutoin vartija kutsutaan paikalle, koska asusteliike katsoi ryhmän suuren koon vaarantavan järjestyksenpidon liikkeessä. Romaninaisten kertoman mukaan heitä kieltäydyttiin palvelemasta heidän etnisen taustansa johdosta. He olivat kokeneet tilanteen kiusallisena, koska liikkeessä oli myös muita asiakkaita, ja A työskenteli virkamiehenä.

Syrjintälautakunta piti asusteliikkeen palvelujen tarjontaa syrjivänä ja häiritsevänä.

Syrjintälautakunta kielsi asusteliikettä jatkamasta tai uusimasta yhdenvertaisuuslaissa säädettyä syrjinnänkiellon vastaista menettelyä ja epäämästä palvelujen tarjontaa A:lta, F:ltä, G:ltä ja H:lta tai muulta romaniväestöltä. Syrjintäkiellon välittömän noudattamisen tehostamiseksi asusteliikkeelle asetettiin 500 euron suuruinen uhkasakko.

YVTLTk ratkaisuja

- Joissakin lautakunnan ratkaisuissa valittaja oli vedonnut kahteen tai useampaan syrjäntäperusteeseen. Osa syrjäntäperusteiden esiintymisistä yhdessä liittyy siihen, **etteivät eri syrjäntäperusteet aina ole yksiselitteisesti erotettavissa toisistaan**. Esimerkiksi **hakaristilipun esillä pitämistä koskevassa ratkaisussa (dnro 393/2018)** asianomistaja oli lautakunnan mukaan ”uskonnoltaan ja alkuperältään juutalainen”.
- **Oleskeluoikeuden rekisteröinnin peruuttamista ja sitä koskevan päätöksen tiedoksiantamista** koskevassa ratkaisussaan (dnro 339/2017) lautakunta käsitteli yhtäältä oleskeluoikeuden rekisteröintiä kansalaisuuden kannalta ja toisaalta päätöksen tiedoksiantotapaa kielellisten oikeuksien kannalta ja katsoi, että jälkimmäiseen asiaan liittyen asianomistajan oikeutta yhdenvertaisuuteen oli loukattu. Tapauksessa oli siten kyse kahdesta erillisestä väitetystä syrjäntätilanteesta eri perusteilla eli *potentiaalisesta moninkertaisesta syrjinnästä*.

YVTLTK 21.3.2018, Dnro: 309/2017 //Joukkoliikenteen alennus

Hakija, joka on opiskelija, katsoi vastaajan syrjineen häntä, kun se asetti hänelle hänen ikänsä perusteella lisäedellytyksen opiskelija-alennuksen saamiseksi vastaajan järjestämissä julkisissa joukkoliikennepalveluissa. Lisäksi hakija katsoi vastaajan syrjineen häntä, kun se edellytti häneltä myönteistä opintotukipäätöstä opiskelija-alennuksen saamiseksi. Vastaaja kiisti menetelleensä asiassa syrjivästi.

☛ Lautakunta katsoi vastaajan syrjineen hakijaa sekä välittömästi hänen ikänsä perusteella että välillisesti yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitetun muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.(Ään.)

☛ Lainvoimainen välitöntä syrjintää koskevilta osin. Helsingin hallinto-oikeus kumosi 5.6.2020 antamallaan lainvoimaisella päätöksellä lautakunnan päätöksen välillistä syrjintää koskevilta osin, koska katsoi, että *hakijan asema 30 vuotta täyttäneenä yliopisto-opiskelijana, joka ei voi saada opintotukea, on tosiasiallinen olosuhde, eikä henkilöön liittyvä syy.*

YVTLTK 21.3.2018, Dnro: 216/2017// Syrjivä algoritmi

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että luottolaitosyhtiön käyttämässä pisteytysarvioinnissa oli kysymys muita henkilöitä koskevista tilastollisista tiedoista ja maksuhäiriöistä, joiden nojalla oli tehty oletuksia A:n luottokelpoisuudesta. **Yhtiö oli sellaisilla henkilöön liittyvillä kielletyillä syrjäntäperusteilla kuin sukupuoli, äidinkieli, ikä ja asuinalue olettanut A:n luottokelpoisuuden heikommaksi kuin se muutoin muilla ominaisuuksilla olisi ollut. Samalla yhtiö oli sivuuttanut A:n omasta luottokäyttäytymisestä ja –kelpoisuudesta kertovat yksilölliset tiedot, vaikka ne olisivat puoltaneet luoton myöntämistä hänelle.** Yhtiön käyttämä menettely A:n luottokelpoisuuden arvioinnissa ei siten perustunut A:n luottokelpoisuuden yksilölliseen arviointiin vaan sellaiseen tilastolliseen arviointimenetelmään, joka olennaisin osin perustui yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä ja tasa-arvolaissa kielletyiksi määriteltyihin syrjäntäperusteisiin.

Aidosti yhdenvertaiset- selvitys

Siviilioikeudelliset jutut:

Aineistossa ei juurikaan esiintynyt hyväksytyjä kanteita, joissa oli mainittu useampi syrjäntäperuste. Muutamissa tapauksissa kantajat kuitenkin vetosivat useampaan syrjäntäperusteeseen. Esimerkiksi eräässä tapauksessa kantaja vetosi terveydentilaan, taloudelliseen tilanteeseen ja seksuaaliseen suuntautumiseen. Kanne hylättiin, sillä käräjäoikeuden mukaan vastaajalla ei ollut tietoa kantajan henkilöön liittyvistä seikoista. Myös muutamissa muissa tapauksissa kantaja vetosi useampaan syrjäntäperusteeseen, kuten terveydentilaan ja mielipiteeseen, sukupuoleen ja ikään. Kanteet eivät näissä tapauksissa menestyneet.

Siviilioikeudelliset jutut

- Tapauksessa, jossa sovellettiin sekä yhdenvertaisuuslakia että tasa-arvolakia, oli kyse työhönnotosta tilanteessa, jossa työnhakijaan kohdistui rikosepäily. Käräjäoikeus katsoi kantajaa syrjityn sekä sukupuolen että rikosepäilyn perusteella ja määräsi hyvitystä molempien lakien nojalla saman verran (yhteensä 10 000 euroa). Kyseessä oli moninkertainen, ei risteävä syrjintä.
 - ➡ mielenkiintoinen siitä näkökulmasta, että myös rikosepäilyyn perustuva syrjintä liittyi sukupuoleen, sillä ko. rikosepäilyn väitettiin estävän kantajan soveltuvuuden ylempään poliisitehtävään, kuitenkin samankaltaiset rikosepäilyt eivät estäneet miespoliisien nimityksiä
- Toisessa väitetyssä moninkertaisen syrjinnän tapauksessa kantaja vetosi sekä sukupuoleen että koulutustaustaan syrjintäperusteina. Käräjäoikeuden mukaan kantajaa oli syrjitty koulutustaustan muttei sukupuolen perusteella, ja oikeus määräsi 8 000 euron hyvityksen.

Kärsimys + hyvitys

Syrjintärikosasia, jossa kolmea henkilöä kohdeltiin syrjivästi vaateliikkeessä etnisen alkuperän vuoksi. Kyseinen **yritys ja sen syrjintään syylistynyt työntekijä määrättiin yhteisvastuullisesti maksamaan kullekin syrjinnän uhrille 500 euroa vahingonkorvausta kärsimyksestä**. Lisäksi **yritys tuomittiin maksamaan kullekin syrjinnän uhrille 1.000 euroa YVL 23 § mukaista hyvitystä**. Kaupan toiminnasta vastaava työntekijä syylistyi syrjintään kieltäytyessään aluksi päästämästä kolmea henkilöä liikkeeseen ilman vartijan läsnäoloa ja palveli lopulta liikkeen sisällä kyseisiä asiakkaita rajoittavammin kuin muita asiakkaita. (Keski-Pohjanmaan KäO R 17/404, 2017)

Hyvityskäytännöstä: Siviiliasia ja sovinto

Romaniperhe joutui häirinnän kohteeksi, kun tivolin työntekijä soitti romaneja solvaavan kappaleen perheen tullessa paikalle. Itä-Suomen hovioikeus ei myöntänyt asialle jatkokäsittelylupaa, minkä vuoksi Itä-Karjalan käräjäoikeuden tuomio jää voimaan. Käräjäoikeus totesi lisäksi, että teko asetti myös perheen lapset nöyryyttävän huomion kohteeksi, jonka vuoksi tuomittu velvoitettiin maksamaan **1200 euron vahingonkorvauksen (hyvitys + kärsimys kunnianloukkauksesta)** paitsi perheen vanhemmille, niin myös kahdelle perheen lapsista. (Itä-Karjalan KäO, 2020)

Suuressa liikekeskuksessa toimiva vaatekauppa oli kutsunut vartiointiliikkeen seuraamaan romaniasiakkaita heidän asioidessaan kaupassa. Paikalla ollut myyjä totesi syyksi, että liikkeellä oli ohjeistus seurata kaikkia romaniasiakkaita. Vaateliikkeen johto kiistää kyseisen ohjeistuksen, mutta ymmärtää asiakkaille aiheutetun loukkauksen ja on yhdenvertaisuusvaltuutetun edistämässä sovinnossa sitoutunut kouluttamaan henkilökuntaansa, jottei vastaavaa tapahtuisi jatkossa. Myös liikekeskus ottaa asian käsittelyyn. Vaateliike suorittaa myös **1500 euron** hyvityksen kummallekin asiakkaalle. (YVV neuvottelema sovintosopimus, 5.2.2020)

Kv.oikeuskäytäntöä - EUT

CJEU C-83/14, "CHEZ", 16.7.2015

(CHEZ Razpredelenie Bulgaria" AD v Komisia za zashtita ot diskriminatsia)

Sähkömittarien sijoittaminen ilmajohtoverkoston kuuluviin pylväisiin 6-7 m korkeudelle kaupunginosassa, jossa asuu pääosin romaneja, kun ne muissa kaupunginosissa sijoitettiin n. 1,7m korkeudelle. Asiasta valitti kaupunginosassa yritystä pitävä nainen, joka ei ollut romani.

“Välillinen syrjintä voi – toisin kuin välitön syrjintä – aiheutua toimenpiteestä, joka tosin on muotoiltu neutraalisti eli siten, että siinä viitataan muihin perusteisiin, jotka eivät liity suojeltuun ominaisuuteen, mutta johtaa kuitenkin henkilöiden, joilla on tämä ominaisuus, erityisen epäedulliseen asemaan saattamiseen. ”**Erityisen epäedulliseen asemaan saattaminen**” ja muista kyseiseen säännökseen sisältyvistä täsmennyksistä ei seuraa, että tällainen epäedulliseen asemaan saattaminen on kyseessä ainoastaan silloin, kun kyse on vakavasta, ilmeisestä ja erityisen huomattavasta erilaisen kohtelun tapauksesta. Kyseinen ehto on sitä vastoin ymmärrettävä siten, että se merkitsee sitä, että *erityisesti tiettyä etnistä alkuperää olevat henkilöt joutuvat epäedulliseen asemaan kyseisen toimenpiteen takia.*

Tällainen tulkinta vastaa yhtäältä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka koskee välillisen syrjinnän käsitettä ja josta ilmenee muun muassa, että tällainen syrjintä voi olla kyseessä silloin, kun kansallisen toimenpiteen, joka tosin on muotoiltu neutraalisti, soveltaminen on tosiasiasa epäedullinen huomattavasti suuremmalle määrälle henkilöitä, joilla on suojeltu henkilökohtainen ominaisuus, kuin henkilöitä, joilla ei ole tätä ominaisuutta.”

“Kyseessä olevan kaltainen **käytäntö voi olla puolueettomasti perusteltavissa tahdolla varmistaa sähköverkon turvallisuus ja sähkönkulutuksen asianmukaisella mittaamisella ainoastaan siinä tapauksessa, että kyseinen käytäntö ei ylitä sitä, mikä on asianmukaista ja tarpeen näiden oikeutettujen tavoitteiden saavuttamiseksi, ja että aiheutuvat haitat eivät ole suhteettomia näin tavoiteltuihin päämääriin nähden. Asia ei ole näin, jos todetaan – mikä ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävänä on tarkastaa – joko, että on olemassa muita asianmukaisia ja vähemmän rajoittavia keinoja, jotka mahdollistavat näiden tavoitteiden saavuttamisen, tai – jos tällaisia muita keinoja ei ole olemassa –, että kyseinen toimenpide heikentää suhteettomasti kyseisessä kaupunginosassa, jossa asuu pääosin asukkaita, jotka ovat alkuperältään romaneja, asuvien sähkön loppukäyttäjien oikeutettua etua siihen, että heillä on mahdollisuus saada sähköä olosuhteissa, **jotka eivät ole luonteeltaan loukkaavia tai leimaavia** ja jotka mahdollistavat sen, että he voivat tarkastaa sähkönkulutuksensa säännöllisesti.**

☞ Vaikka näyttää siltä, että kaikkien edellä mainittujen arviointiperusteiden huomioon ottamisesta on seurattava, että riidanalainen käytäntö ei voi olla perusteltavissa direktiivin 2000/43 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitetulla tavalla, koska **riidanalaisesta käytännöstä aiheutuvat haitat ovat suhteettomia tavoiteltuihin päämääriin nähden ”**

CJEU C-83/14, “CHEZ”, 16.7.2015

“On todettava, että pelkästään se seikka, että pääasiassa kyseessä olevassa kaupunginosassa asuu myös asukkaita, jotka eivät ole alkuperältään romaneja, ei ole omiaan sulkemaan pois sitä, että tällainen käytäntö on otettu käyttöön suurimmalla osalla kyseisen kaupunginosan asukkaista olevan etnisen romanialkuperän perusteella.

Käsitettä ”etniseen alkuperään perustuva syrjintä” on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevien kaltaisissa olosuhteissa, (...) kyseistä käsitettä on sovellettava riippumatta siitä, koskeeko kyseinen kollektiivinen toimenpide henkilöitä, joilla on tietty etninen alkuperä, vai henkilöitä, joilla ei ole tätä alkuperää mutta jotka kärsivät yhdessä ensiksi mainittujen henkilöiden kanssa epäsuotuisammasta kohtelusta tai kyseisestä toimenpiteestä aiheutuvasta erityisen epäedulliseen asemaan saattamisesta.

👉 **Discrimination by Association” = läheissyryntä**

CJEU, C-385/11, Isabel Elbal Moreno v. Instituto Nacional de la Seguridad Social (INSS) and Tesorería General de la Seguridad Social (TGSS), 22.11.2012

Kantaja haki 8.10.2009 66-vuotiaana INSS:ltä vanhuuseläkettä. Hän oli työskennellyt aikaisemmin yksinomaan siivoojana eräässä asunto-osaakeyhtiössä 18 vuoden ajan osa-aikaisesti 4 tuntia viikossa eli 10 prosenttia Espanjan lakisääteisestä työajasta, joka on 40 tuntia viikossa. Eläke evättiin häneltä 13.10.2009 tehdyllä päätöksellä sillä perusteella, että hän ei täyttänyt eläkemaksujen suorittamista vähintään 15 vuoden ajan koskevaa vaatimusta, joka on asetettu vanhuuseläkettä koskevan oikeuden syntymisen edellytykseksi LGSS:n 161 §:n 1 momentin b kohdassa. INSS hylkäsi oikaisuvaatimuksen. Tuossa päätöksessä todettiin, että pääasian kantajalta edellytetään 4 931 päivän vähimmäismaksukautta, ja todettiin, että hän oli suorittanut 1 362 päivän maksukauden.

Oikaisuvaatimuksen tultua hylätyksi pääasian kantaja nosti Juzgado de lo Social de Barcelonassa kanteen, jossa hän väitti, että LGSS:n seitsemännellä lisäsäännöksellä, jonka nojalla häneltä evättiin eläke, loukattiin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Tuossa **säännöksessä näet edellytetään hänen mukaansa osa-aikaisilta työntekijöiltä pidempää maksukautta kuin kokopäiväisiltä työntekijöiltä**, vaikka otetaan huomioon korjauskerroin 1,5, jotta he voisivat saada etuuden, joka on jo suhteellisesti pienempi. **Lisäksi tästä säännöstä aiheutuu välillistä syrjintää, koska on tilastollisesti kiistatonta, että tämäntyyppisten sopimusten sopimuspuolina on pääasiallisesti eli noin 80-prosenttisesti naisia.**

- Kansallinen tuomioistuin täsmentää vielä, että pääasian kantajan tapauksessa LGSS:n seitsemännen lisäsäännöksen soveltamisesta seuraa, että hänen 18 vuoden ajan 10 prosentin päivittäisen työajan mukaan suorittamansa maksut vastaavat vanhuuseläkkeen saamiseksi edellytettyä maksukautta laskettaessa *vähempää kuin kolmea maksuvuotta*. Tästä syystä pääasian kantajan, jolla on osa-aikainen työsopimus, jonka perusteella hän työskentelee 4 tuntia viikossa, *pitäisi työskennellä 100 vuotta* saadakseen 15 vuoden vähimmäisodotusajan, jonka perusteella hän voisi saada 112,93 euron suuruisen vanhuuseläkkeen kuukaudessa.
- **CJEU ratkaisu:** Unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kyseessä on direktiivin 79/7 4 artiklassa tarkoitettu **välillinen syrjintä silloin, kun kansallisen toimenpiteen, joka tosin on sanamuodoltaan neutraali, soveltaminen on tosiasiallisesti epäedullinen huomattavasti suuremmalle määrälle naisia kuin miehiä** (ks. mm. em. asia Brachner, tuomion 56 kohta).

On todettava yhtäältä, kuten ennakkoratkaisupyynnöstä ja erityisesti tämän tuomion 17 kohdassa mainituista kansallisen tuomioistuimen selostuksista ilmenee, että pääasian kohteena olevan kaltaisella säännöstöllä kohdellaan epäedullisemmin pääasian kantajan kaltaisia osa-aikaisia työntekijöitä, jotka ovat tehneet pitkään vähäistä osa-aikatyötä, jos tällä säännöstöllä vanhuuseläkkeen saamiseksi edellytetyn maksukauden laskemisessa käytetyn menetelmän vuoksi käytännössä suljetaan pois näiltä työntekijöiltä kaikki mahdollisuudet saada tällainen eläke.

Toisaalta kansallinen tuomioistuin toteaa itse, että **on tilastollisesti näytetty, että pääasian kohteena olevan kaltainen säännöstö vaikuttaa huomattavasti suurempaan määrään naisia kuin miehiä**, koska Espanjassa vähintään 80 prosenttia osa-aikaisista työntekijöistä on naisia.

Tästä seuraa, että tällainen säännöstö on direktiivin 79/7 4 artiklan 1 kohdan vastainen, ellei se ole perusteltavissa seikoilla, jotka ovat objektiivisia ja joilla ei mitenkään syrjitä sukupuolen perusteella. Asia on näin, jos valitut toimenpiteet vastaavat sen jäsenvaltion, jonka lainsäädännöstä on kyse, sosiaalipolitiikan hyväksyttävää tavoitetta, jos toimenpiteet ovat soveliaita tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi ja jos ne ovat sitä varten tarpeellisia (ks. vastaavasti em. asia Brachner, tuomion 70 kohta).

☛ **sukupuoleen perustuvaa välillistä syrjintää - ei kuitenkaan kantaa osa-aikaisten työntekijöiden syrjintään (tästäkin ilmiselvästi kyse), tämä johtunee EUT toimivallasta /tässä kyse ns. tasa-arvodirektiivin tulkinnasta, joten EUT:lla ei mandaattia tulkita direktiiviä yli sanamuodon (miesten ja naisten tasa-arvo)**

ECtHR, B.S. v. Spain, No. 47159/08, 24 July 2012

A female sex worker of Nigerian origin and legally resident in Spain, alleged that the Spanish police mistreated her physically and verbally on the basis of her race, gender and profession. She claimed that, unlike other sex workers of European origin, she was subject to repeated police checks and a victim of racist and sexist insults. In this case, two thirdparty interveners – the AIRE Centre and the European Social Research Unit of the University of Barcelona – asked the ECtHR to recognise intersectional discrimination, which required a multiple-grounds approach. The Court found a violation of Article 3, but this time went further to separately examine whether there was also a failure to investigate a possible causal link between the alleged racist attitudes and the violent acts of the police. Consequently, **the ECtHR found a violation of Article 14, because the domestic courts failed to take into account the applicant's particular vulnerability inherent in her position as an African woman working as a prostitute.** The Court thus took a clearly intersectional approach, however, without using the term 'intersectionality'.

Kv. ratkaisuja /EIT

ECtHR, Carvalho Pinto de Sousa Morais v. Portugal, no. 17484/15, 25 July 2017

--> woman in mature age had a gynaecological surgery where a nerve was injured causing her a lot of pains and impossibility to have sexual relations

--> she sued the hospital for damages

--> was awarded 80.000€ in the first instances, but the Supreme Court of Portugal lowered the amount to 50.000€

--> she claimed to have been discriminated against based on her age and sex, as the Supreme Court appeared to consider that an elderly woman does not need to have sex anymore. Two other cases where a man had suffered medical problems after prostate surgery they had been awarded 100.000€ and aprx. 170.000€ of damages.

☞ **Tässä yleistä syrjintää koskevaa oikeudellista arviota:**

“ The Court has established in its case-law that in order for an issue to arise under Article 14, there must be a **difference in treatment of persons in analogous or relevantly similar situations**. Such a difference in treatment is discriminatory if it has **no objective and reasonable justification**; in other words, *if it does not pursue a legitimate aim or if there is no reasonable relationship of proportionality between the means employed and the aim sought to be realised*.

Contracting States enjoy a certain margin of appreciation in assessing whether and to what extent differences in otherwise similar situations justify a difference in treatment. The notion of discrimination within the meaning of Article 14 also includes cases **where a person or group is treated, without proper justification, less favourably than another**, even though the more favourable treatment is not called for by the Convention.

Article 14 **does not prohibit all differences in treatment, but only those differences based on an identifiable, objective or personal characteristic, or “status”, by which individuals or groups are distinguishable from one another.** “

☞ Tätä tapausta koskeva oikeudellinen arvio:

“Nevertheless, the **applicant’s age and sex appear to have been decisive factors in the final decision, introducing a difference of treatment based on those grounds.** This approach is also reflected in the decision of the Supreme Administrative Court to lower the amount awarded to the applicant in respect of the costs of a maid on the grounds that she “probably only needed to take care of her husband” given her children’s age at the material time. In the Court’s view, those considerations **show the prejudices prevailing amongst the judiciary in Portugal,** as pointed out in the report of 29 June 2015 by the UN Human Rights Council’s Special Rapporteur on the Independence of Judges and Lawyers and in the CEDAW’s Concluding Observations on **the need for the respondent State to address the problem of gender-based discriminatory stereotypes.** They also confirm the observations and concerns expressed by the Permanent Observatory on Portuguese Justice regarding the prevailing sexism within judicial institutions in its report of November 2006 on domestic violence.”

ECtHR, V.C. v. Slovakia, No. no. 18968/07, 8 November 2011

V.C., was forcibly sterilized in the state hospital in Eastern Slovakia on 23 August 2000, during the delivery of her second child. According to her medical records, shortly before her delivery was terminated by caesarean section, and while she was in labour and having contractions every three minutes, the hospital staff pressured her to sign a one sentence declaration as "a request for sterilization". She was told that unless she signed that declaration, she or her baby would die. V.C. did not understand what sterilization meant but she signed nonetheless, in fear for her life. She was sterilized during the procedure. Later, she learned that the sterilization was not necessary for saving her life, since it is merely a form of contraception. V.C. was greatly traumatized by the forced sterilization. Her husband divorced her, she was ostracized by the community, experienced a hysterical pregnancy, and had to undergo psychiatric counselling.

➤ Violation of Art.3 prohibition of torture and inhuman and degrading treatment

“Accordingly, the **absence at the relevant time of safeguards giving special consideration to the reproductive health of the applicant as a Roma woman** resulted in a failure by the respondent State to comply with its positive obligation to secure to her a sufficient measure of protection enabling her to effectively enjoy her right to respect for her private and family life.”

➤ Violation of Art.8 respect for private and family life

ECtHR, N.B. v Slovakia, no. 29518/10, 12 June 2012

N.B. was forcibly sterilized in the Gelnica Hospital, in Eastern Slovakia, during the caesarean section delivery of her second child v on 25 April 2001. At the time of sterilization, she was only 17 years old, and was a legal minor under the Slovak law. Informed consent of her legal guardians (parents) was legally required. However, the guardians did not give any consent to sterilization and no record on this was entered in the release report from the hospital. N.B. found about the sterilization only several months later, after her lawyers inspected her medical records in the Hospital.

☛ Violation of Art. 3 prohibition of torture etc.

“However, **Roma women had been at particular risk due to a number of shortcomings in domestic law and practice at the relevant time** (see V.C. v. Slovakia, cited above, §§ 146-149 and 152-153). For reasons which are set out in detail in that judgment and which are relevant as regards the circumstances of the present case (see also paragraph 44 above), the Court finds that the respondent **State failed to comply with its positive obligation** under Article 8 to secure through its legal system the rights guaranteed by that Article, **by putting in place effective legal safeguards to protect the reproductive health of, in particular, women of Roma origin.**”

☛ Violation of Art. 8 respect for private and family life

Kv. oikeuskäytäntöä /EIT

ECtHR, D.H. and Others v. the Czech Republic [GC], (57325/00), 13.11.2007

The issue was whether the manner in which the legislation was applied in practice resulted in a disproportionate number of Roma children being placed in special schools without justification, and whether such children were thereby placed at a significant disadvantage. The “general policy or measure” that the Court found to be discriminatory was the tests used to evaluate the children’s intellectual capacities in order to decide whether to place them in normal or in “special” schools for children with learning disabilities. **The test has been designed having in mind the mainstream Czech population and the results were not analysed in the light of the particularities and special characteristics of the Roma children who sat them.** This led to indirect discrimination of Roma children who were more likely to perform poorly and were subsequently placed in “special schools” in a disproportionately high number in comparison to children of Czech ethnic origin.

➡ **The Court also acknowledged the Roma people as “members of a disadvantaged community”**

Erityisesti romaneja koskevia EIT ratkaisuja

- EIT ratkaisukäytännön mukaan romaniväestö on haavoittuvassa asemassa oleva vähemmistö, joilla on oikeus erityiseen suojeluun (*D.H. ja muut v. Tsekkien tasavalta, 57325/00, kohta 182*)
- Romaniväestön haavoittuvan aseman vuoksi heidän tarpeensa ja erilainen elämäntyylinensä tulisi ottaa heitä koskevassa päätöksenteossa huomioon (*Chapman v. Yhdistynyt Kuningaskunta, 27238/95, kohta 96*)
- Myös esim. lastensuojelussa olisi tullut huomioida lapsen kulttuurisen identiteetin ylläpitäminen (*Jansen v. Norja, 2822/16, 6.9.2018*)
- Valittajien leirin purkaminen ja heidän häätäminen, jolle tuomioistuin katsoi olevan lailliset perusteet. Kuitenkin: “The Court emphasised that the fact that **the applicants belonged to an underprivileged social group, and their particular needs on that account, had to be taken into consideration in the proportionality assessment that the national authorities were under a duty to undertake.** As that had not been done in the present case, the Court held that the manner of the applicants’ eviction had breached their right to respect for their private and family life.” (*Hirtu ja muut v. Ranska, 24720/13, 14.5.2020*)

**Kysymys uskonnosta ja huivista - kritisoidut
EIT ja EUT ratkaisut - huomioiko riittävästi
juuri musliminaiisiin kohdistuvan syrjinnän?**

- **ECtHR: S.A.S. v. France [GC], 2014,**

☛ concerning the ban on the full covering of the face in public places, the Court found that, while it might be considered that the ban at issue had specific negative effects on the situation of Muslim women who, for religious reasons, wished to wear the full-face veil in public, this measure had an objective and reasonable justification, namely, pursuing the aims of public safety and of respect for the minimum set of values of an open and democratic society (§§ 160-162; see also Köse and Others v. Turkey (dec.), 2006).

- **CJEU: Judgments 14.3.2017 in Cases C-157/15 Achbita, Centrum voor Gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding v G4S Secure Solutions, and C-188/15 Bougnaoui and Association de défense des droits de l'homme (ADDH) v Micropole Univers**

- **CJEU: Judgment 15.7.2021 in Joined Cases C-804/18 and C-341/19 Press and Information WABE and MH Müller Handel**

☛ Employers can ban workers from wearing any visible sign of their political, philosophical or religious beliefs, The ban may be justified by the employer's need to present itself in a neutral manner to customers or to prevent social conflicts. It stresses, however, that it must also "meet a genuine need on the part of the employer" and that court in individual member states may take into account "the specific context" in their country, "and, in particular, more favourable national provisions concerning the protection of freedom of religion."

Gender, intersectionality and religious manifestation Before the European Court of Human Rights. White Rose

Research Online URL for this paper: <http://eprints.whiterose.ac.uk/134044/>

“Our first model shows categories which were generally successful litigants. Regarding the directional expectations, being not national, male or Christian were expected to contribute to the declaration of breach of Art.9(2). The most frequent path to the declaration of breach of Art.9(2) is in fact not intersectional, while the remaining paths are so.

This shows that both intersectional and not intersectional categories of applicants might exhibit high rates of litigation success. Said in other terms: **when claims on religious manifestation were gender-neutral the outcome of litigation was usually a victory. According to the second path, male Muslims were actually one of the most successful categories of applicants.** Indeed, this is the second most frequent route to litigation success (19 per cent of all claimants’ victories), and at the same time an overwhelming majority of cases brought by this type of applicants (90 per cent) were successful.

First, the only sure path to defeat is being a Muslim woman national of the country addressed by the complaint. Despite the low consistency cut-off selected, no other uni-dimensional or intersectional category seems to have similarly high rates of litigation defeat as **national female Muslims. Second, this is indeed a strikingly safe route to defeat: 100 per cent of claimants belonging to this intersectional category lost their case.** Thirdly, this group of claimants actually make a relatively high share of the total cases of litigation defeat: more than 30 per cent. “

Lopuksi

Yhteenvetoa

- Syrjinnästä, häirinnästä, vihapuheesta ja rasismista puhutaan nykyään aiempaa enemmän
 - ➡ yleinen tietoisuus lisääntynyt
- Juttuja kuitenkin vielä ilmiön laajuuteen nähden vähän
 - ➡ **Tarvitaan tehokkaampia toimia oikeussuojan vahvistamiseksi!**
- Suomessa haastavaa on oikeussuojakeinojen ja lainsäädännön monimutkaisuus, seurannan osalta myös juttujen julkaisut
- Raportit ja jutut keskittyvät pääosin yhteen syrjintäperusteeseen, aivan kuin yhden vähemmistön sisällä kokemus olisi kaikille sama --> tosiasiasa näin ei välttämättä suinkaan ole
- Intersektionaalisuudesta on pitkään puhuttu tutkijoiden piirissä, josta se on löytänyt tiensä politiikkasuosituksiin (esim. EU strategiat rasismien torjumiseen, tasa-arvon sekä HLBTIQ ihmisten ja vammaisten henkilöiden oikeuksien edistämiseen)
 - ➡ **tarvitaan lisää osaamista, tutkimuksia ja tietoa sekä tapausten pohdintaa kokonaisvaltaisemmasta näkökulmasta, ihmisten moninaisuus huomioiden**
 - ➡ **YVTAS -suunnitelmien ja vaikutusarviointien merkitys !**

Strategisesta litigaatiosta

- ❖ oikeudellisilta tosiseikoilta sopivien juttujen löytäminen ja ajaminen laajemman vaikutuksen / yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi
- ❖ syrjintätapauksissa tulee pohtia myös sopivin forum: ➡ sovintoneuvottelut, kantelu vai hakemus lautakunnalle, vaiko siviilikanne tai rikosasia? Tulee ottaa huomioon tietysti myös kuluriski ja käsittelyaika
- ➡ myös kv. oikeussuojakeinot mahdollisuuksien mukaan pohdittavaksi, sillä ratkaisut ovat vaikutuksiltaan merkittäviä
 - YK:n yksilövalitusmenettelyt useiden sopimusten kohdalla vasta lapsenkengissä
 - EIT-jutut laskussa. Edellyttää tuomioistuimen ratkaisukäytännön tuntemista ja suositeltavaa on valituksessa sopivaan samankaltaiseen tapaukseen vetoamista. Olisi hyvä käyttää tuomioistuimen terminologiaa (esim. “valtio on ylittänyt harkintamarginaalinsa”) ja pohtia esim. tapauksessa menettelyn suhteellisuutta (riippuen tietysti tosiseikoista).
- ❖ Romani-jutuissa tulee harkittavaksi myös valtion positiiviset velvoitteet suojella syrjinnältä ja esim. tutkia viharikokset ja huomioida romanien erityisen haavoittuva asema ja kulttuuriset erityispiirteet

Kiitos!

Diakonissa-
laitos

 @HDLsaatio

 facebook.fi/diakonissalaitos